



Fase II: Onderzoeksrapport

Naam: Anne-Lotte van Asseldonk

Studentnummer: 2048173

Opdrachtgever: Expertisecentrum Veiligheid Avans Hogeschool

Begeleider opdrachtgever: Anne Boer

Eerste beoordelaar: Frank Philippart

Coach/Tweede beoordelaar: Jan Piet Rolle

Inleiding

Dit is de tweede fase van het afstudeeronderzoek dat gaat over wat de ervaringen zijn van derdejaars studenten ASH Als het gaat om het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens hun opleiding en stage binnen een jeugdzorgorganisatie met jongeren van 12 tot 18 jaar.

Het eerste hoofdstuk van dit onderzoeksrapport zal gaan over de inhoudelijke oriëntatie van het onderzoek. De aanleiding van het onderzoek wordt beschreven aan de hand van het onderzoeksrapport van commissie Samson en vervolgens zal er een beschrijving gegeven worden van de opdracht gevende organisatie. Ten slotte wordt er een definitie van het onderzoeksonderwerp gegeven aan de hand van een uitwerking van verschillende begrippen.

In het tweede hoofdstuk wordt duidelijk beschreven wat de doelstelling van dit onderzoek is. De doelstelling van het onderzoek refereert aan wat het onderzoek uiteindelijk moet opleveren (Fisher & Julsing, 2014). Vervolgens zal er een probleemstelling worden gegeven die verwerkt zal worden in de hoofdvraag en de deel- en onderzoeksvragen.

In het derde hoofdstuk van dit onderzoeksrapport worden de kwalitatieve methoden van dataverzameling beschreven en vervolgens wordt de betrouwbaarheid en validiteit hiervan nagegaan.

Het vierde hoofdstuk beschrijft de resultaten die zijn voortgekomen uit de analyse die uitgevoerd is op de antwoorden van de respondenten op de onderzoeksvragen. Dit wordt gedaan volgens het boek 'Onderzoek doen! Kwantitatief en kwalitatief onderzoek' (Fischer & Julsing, 2014). Hiervoor wordt eerst een beschrijving gegeven van de respons. De eerste en de vijfde deelvraag worden hierbij ondersteund door de resultaten van het benodigde literatuuronderzoek.

Het vijfde hoofdstuk geeft uiteindelijk conclusies op de verschillende deelvragen aan de hand van de resultaten uit het vierde hoofdstuk. Ten slotte wordt hier een conclusie gegeven op de centrale vraag.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: De inhoudelijke oriëntatie	Blz.4
1.1 Aanleiding van het onderzoek	Blz. 4
1.2 De opdracht gevende organisatie	Blz. 4
1.3 De definitie van het onderzoeksonderwerp	Blz. 5
Hoofdstuk 2: Afbakening van het onderzoek	Blz. 8
2.1 Doelstelling van het onderzoek	Blz. 8
2.2 De probleemstelling	Blz. 9
2.3 De centrale vraag	Blz. 10
2.4 De deelvragen	Blz. 10
Hoofdstuk 3: Methoden van informatieverzameling	Blz. 12
3.1 Kwalitatieve methoden van dataverzameling	Blz. 12
3.2 Betrouwbaarheid en validiteit	Blz. 13
3.3 Kwalitatieve analyse	Blz. 13
Hoofdstuk 4: De resultaten	Blz. 15
Beschrijving van de respons	Blz. 15
4.1 Deelvraag 1	Blz. 16
4.2 Deelvraag 2	Blz. 18
4.3 Deelvraag 3	Blz. 19
4.4 Deelvraag 4	Blz. 20
4.5 Deelvraag 6	Blz. 24
Hoofdstuk 5: De conclusie	Blz. 25
5.1 Deelvraag 1	Blz. 25
5.2 Deelvraag 2	Blz. 25
5.3 Deelvraag 3	Blz. 26
5.4 Deelvraag 4	Blz. 26
5.5 Deelvraag 6	Blz. 27
5.6 De conclusie	Blz. 27
Literatuurlijst	Blz. 28
Bijlage 1: Uitwerkingsproces begrippen	Blz. 30
Bijlage 2: Operationalisering	Blz. 32
Bijlage 3: Mogelijke interviewvragen	Blz. 40
Bijlage 4: Topiclijst	Blz. 41
Bijlage 5: Uitwerking interviews	Blz. 43
Bijlage 6: Competentieschema ASH	Blz. 56

Hoofdstuk 1: Inhoudelijke oriëntatie

Dit eerste hoofdstuk gaat over de inhoudelijke oriëntatie van het onderzoek. De aanleiding van het onderzoek wordt beschreven aan de hand van het onderzoeksrapport van commissie Samson en vervolgens zal er een beschrijving gegeven worden van de opdracht gevende organisatie. Ten slotte wordt er een definitie van het onderzoeksonderwerp gegeven aan de hand van een uitwerking van verschillende begrippen.

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In 2012 is uit het onderzoeksrapport van commissie Samson naar voren gekomen dat er onder professionals behoefte bestaat om seksueel gezond en ongezond gedrag van de jongeren beter te kunnen signaleren, te duiden en daarop adequaat te kunnen reageren (Commissie-Samson, 2012). Dit geeft dus aan dat professionals niet goed weten hoe zij om moeten gaan met seksueel gezond en ongezond gedrag als het gaat om het contact met de cliënt. Het Expertisecentrum Veiligheid Avans voert daarom op dit moment het project RAAK-Pro project 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ' uit. Dit gebeurt in samenwerking met TNO, Movisie, Rutgers WPF en Accare. RAAK-Pro is een onderdeel van SiA, een nationaal regieorgaan voor praktijkgericht onderzoek. RAAK-PRO richt zich op het versterken van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen, in samenwerking met de beroepspraktijk, en op het intensiveren van de relaties met andere kennisinstellingen. De bedoeling is dat het project 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ' een bijdrage zal leveren aan een gezonde seksuele ontwikkeling van jongeren binnen de residentiële jeugdzorg zodat het risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag in de residentiële jeugdzorg afneemt. De uiteindelijke doelen van het RAAK-Pro project zijn de handelingsverlegenheid van (huidige en toekomstige) professionals, met betrekking tot seksualiteit en opvoeding, terugdringen en het Vlaggensysteem-RJ inbedden binnen de organisaties voor residentiële jeugdzorg (RJ) en binnen relevante opleidingen in het HBO.

1.2 De opdracht gevende organisatie

Het Expertisecentrum Veiligheid is binnen dit onderzoek de opdracht gevende organisatie. Het Expertisecentrum Veiligheid richt zich op de veiligheid in onze samenleving. Het doet onderzoek naar veiligheid vanuit een multidisciplinair perspectief en bestaat uit vijf lectoraten:

- Digitalisering en Veiligheid
- Integrale Veiligheid
- Reclassering en Veiligheidsbeleid
- Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties
- Veiligheid, Openbare orde en Recht

De vijf lectoraten waaruit het expertisecentrum bestaat, belichten veiligheidsvraagstukken elk vanuit hun eigen perspectief. Er wordt geschakeld tussen de verschillende disciplines waardoor deze elkaar kunnen versterken en verbreden. Het expertisecentrum probeert kennisontwikkeling te stimuleren en levert een bijdrage aan de inhoudelijke kwaliteit van de opleidingen van Avans Hogeschool.

De uitkomsten van de onderzoeken zijn direct toepasbaar binnen de opleidingen en het bedrijfsleven.

1.3 De definitie van het onderzoeksonderwerp

De begrippen seksueel gezond gedrag en seksueel ongezond gedrag zijn de begrippen die tijdens dit onderzoek vaak terug zullen komen. Echter zijn er ook nog andere begrippen die van groot belang zijn tijdens de uitvoer van het onderzoek. Om deze reden heb ik hier literatuuronderzoek naar gedaan. In de tweede bijlage staat een foto van de manier waarop dit gedaan is. Hieronder volgt de uitwerking van de begrippen aan de hand van relevante en betrouwbare literatuur. Op deze manier bestaat er eenduidigheid binnen het onderzoek, waardoor verschuivingen in betekenissen vermeden worden en er duidelijk begrensd kan worden wat er precies onderzocht gaat worden (Buuren et al., 2003).

- Waarnemen
Waarnemen is het verkrijgen van informatie via je zintuigen: zien, horen, ruiken, voelen en proeven (Burik, 2006). Bij het opstellen van de deel- en onderzoeksvragen is er geprobeerd om zo goed mogelijk op deze verschillende aspecten van het waarnemen in te gaan door hier verschillende vragen aan te koppelen.
- Signaleren
Signaleren wil zeggen dat men gealarmeerd wordt door een waarschuwingsteken. Het vormt een vervolg op het waarnemen. Signaleren begint wanneer een handeling en/of gebeurtenis van een ander je aandacht trekt of je een gevoel van onrust geeft. De signalen die je opvangt geven men de drang om in actie over te gaan (Traject welzijn, n.d).
- Bespreekbaar maken
Bespreekbaar maken betekent dat je samen met de ander op zoek gaat naar wat iets voor je betekent en wat het met je doet om hier vervolgens samen over in gesprek te kunnen (Scholten, Kempen & Lieshout, 2011).
- Jongeren
In dit onderzoek wordt onder jongeren de doelgroep tussen 12 en 18 jaar bedoeld. De jongeren in de RJ-organisaties hebben ook deze leeftijd. Om een bijdrage te kunnen leveren aan de overkoepelende doelen van het RAAK-Pro project, is het van belang het onderzoek onder jongeren in dezelfde leeftijdscategorie uit te voeren.
- Opleiding
Dit onderzoek wordt uitgevoerd onder derdejaars studenten ASH. Zij studeren dus Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Sociaal Pedagogische Hulpverlening of Cultureel Maatschappelijke Vorming aan Avans Hogeschool 's-Hertogenbosch en zitten in het derde jaar van hun opleiding.

De onderwerpen die centraal staan in dit onderzoek zijn seksueel gezond en ongezond gedrag. Deze worden hier onder dan ook iets uitgebreider toegelicht.

- Seksueel gezond gedrag

Binnen het Vlaggensysteem bestaan er een aantal criteria waaraan voldaan moet worden voordat er over seksueel gezond gedrag gesproken kan worden, namelijk:

- *Vrijwilligheid*
- *Wederzijdse toestemming*
- *Gelijkwaardigheid*

Deze eerste drie criteria gelden met name bij een seksuele interactie tussen twee (of meer) partijen. Echter niet alleen deze drie criteria zijn van belang om te duiden of er sprake is van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om seksueel gedrag te kunnen beoordelen heb je ook criteria nodig voor seksuele handelingen die ook alleen door één individu uitgevoerd kunnen worden.

- *Context adequaatheid*
- *Zelfrespect*
- *Ontwikkeling adequaatheid*

Wanneer er sprake is van al deze punten, kan er gesproken worden van seksueel gezond gedrag (Frans & Franck, 2011). De criteria zal verder worden uitgewerkt in het vierde hoofdstuk van dit onderzoeksrapport.

- Seksueel ongezond gedrag

Wanneer er aan een of meer van de bovenstaande criteriapunten niet kan worden voldaan, spreken we van seksueel ongezond gedrag. Binnen het Vlaggensysteem wordt hierin onderscheid gemaakt tussen licht, ernstig en zwaar seksueel overschrijdend gedrag. De groene vlag staat voor gezond seksueel gedrag. Dit kan over gaan in (minder gezond) experimenteel of licht grensoverschrijdend gedrag wat de gele vlag krijgt toebedeeld. De rode vlag heeft betrekking op ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om vervolgens te kunnen eindigen in zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag (zwarte vlag) (Frans & Franck, 2011).

- Kenmerken van de seksuele ontwikkeling (12-18 jaar)

De leeftijdsfase van het twaalfde tot het achttiende jaar valt binnen de adolescentie. Het is het ontwikkelingsstadium tussen de kindertijd en de volwassenheid. Het is een periode die niet heel duidelijk is afgebakend, maar begint vlak voor de tienerjaren en net hierna eindigt. Toch is de adolescentie duidelijk een tijd van grote fysieke, cognitieve en sociale veranderingen. Voor dit onderzoek is het belangrijk een beeld te krijgen van wat er zich allemaal afspeelt op seksueel gebied tijdens de adolescentie. Hieronder wordt daarom een korte opsomming van kenmerken gegeven:

- De puberteit begint: de periode waarin de geslachtsorganen zich volledig ontwikkelen.
- De volwassen hoeveelheden geslachtshormonen zullen geproduceerd gaan worden. Voor jongens zijn dit androgenen en voor meisjes oestrogenen.
- De menarche treed op: het tijdstip waarop de eerste menstruatie zich voordoet.
- De spemarche treed op: de eerste zaadlozing.
- Primaire geslachtskenmerken: bij meisjes treden er veranderingen op in hun vagina en baarmoeder, bij jongens groeit bijvoorbeeld de penis en het scrotum.
- Secundaire geslachtskenmerken: bij meisjes het ontwikkelen van borsten en schaamhaar, bij jongens bijvoorbeeld okselhaar en het lager worden van de stem. Dit zijn kenmerken die niet direct betrekking hebben op de geslachtsorganen.

Bij het bepalen van seksueel gezond en ongezond gedrag, is het belangrijk om rekening te houden met de ontwikkelingen die bij de leeftijd van de jongeren horen. Zoals je hierboven kunt lezen, verandert er veel aan het lichaam maar ook binnen het lichaam van de jongeren waarover het in dit onderzoek gaat.

Hoofdstuk 2: Afbakening van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt duidelijk beschreven wat de doelstelling van dit onderzoek is. De doelstelling van het onderzoek refereert aan wat het onderzoek uiteindelijk moet opleveren (Fisher & Julsing, 2014). Vervolgens zal er een probleemstelling worden gegeven die verwerkt zal worden in de hoofdvraag en de deel- en onderzoeksvragen.

2.1 Doelstelling van het onderzoek

Het onderzoek heeft als doelstelling een bijdrage te leveren aan de overkoepelende doelen van het RAAK-Pro project door inzicht te verwerven in wat derdejaars studenten ASH meemaken en ervaren in het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel (on)gezond gedrag tijdens hun stages in jeugdzorgorganisaties. Deze informatie wordt verworven aan de hand van literatuuronderzoek en het uitvoeren van half gestructureerde interviews. De uitkomsten worden uiteindelijk gebundeld in een adviesrapport dat gebruikt kan worden binnen de sociale opleidingen van Avans Hogeschool 's-Hertogenbosch. De bovengenoemde doelstelling is onderdeel van overkoepelende doelen van het RAAK-Pro project Vlaggensysteem RJ:

- De handelingsverlegenheid van (huidige en toekomstige) professionals met betrekking tot seksualiteit en opvoeding terugdringen
- het Vlaggensysteem RJ inbedden binnen de organisaties voor residentiële jeugdzorg (RJ) en binnen relevante opleidingen in het HBO

Om de bovenstaande overkoepelende doelen van het RAAK Pro-project te kunnen behalen, is er voor gekozen het onderzoek op verschillende gebieden uit te voeren. Op deze manier bestaat er een volledig beeld van hoe het probleem tot uiting komt binnen het werkveld, opleiding en binnen andere onderzoeken. Zo wordt er onderzoek gedaan binnen de beroepspraktijk, onderwijspraktijk en de onderzoekspraktijk. Om de onderwijspraktijk goed te kunnen onderzoeken, worden ook binnen dit gebied verschillende onderzoeken uitgevoerd. Deze onderzoeken worden uitgevoerd door afstudeerstudenten van ASB en ASH met als opdrachtgever het Expertisecentrum Veiligheid. De afstudeerstudenten doen onderzoek naar de docenten, derdejaars en vierdejaars studenten van ASB en ASH. Binnen dit onderzoek wordt onderzocht wat de ervaringen zijn van derdejaarsstudenten ASH in het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel (on) gezond gedrag in hun stages binnen jeugdzorgorganisaties en tijdens opleiding, zodat deze informatie uiteindelijk bij kan dragen aan het behalen van de overkoepelende doelen. Omdat er op dit moment geen beeld bestaat van wat derdejaars studenten ASH die stage lopen binnen een instelling die werkt met jongeren ervaren en meemaken in het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel (on)gezond gedrag, is het voor het behalen van de overkoepelende doelen wel van belang dat dit er gaat komen. De doelstelling van dit onderzoek is dus het behalen van deze informatie zodat het een toevoeging kan vormen voor het RAAK-Pro project en de overkoepelende doelen hiervan.

2.2 De probleemstelling

Op dit moment bestaat er geen inzicht in wat de derdejaars studenten ervaren en meemaken in het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel (on)gezond gedrag binnen hun stage in een jeugdzorgorganisatie met jongeren van 12 tot 18 jaar. Het gaat dus om de derdejaars studenten die stage lopen binnen een instelling met jongeren van 12 tot 18 jaar. Door het vasthouden van deze leeftijdscategorie, wordt er een aansluiting gemaakt tot de doelen van het overkoepelende RAAK-Pro project. Hieronder wordt de probleemstelling belicht aan de hand van een samenvatting uit het onderzoeksdesign op micro-, meso- en macroniveau.

Microniveau

Het ontwikkelen van professionaliteit begint bij het volgen van een opleiding. Studenten die uiteindelijk opgeleid worden tot professionals komen na het behalen van hun opleiding terecht in het werkveld. Wanneer er onder deze groep studenten weinig kennis bestaat over het onderwerp seksueel gezond en ongezond gedrag, zullen zij dit nooit kunnen signaleren om er vervolgens adequaat op te kunnen handelen. Op microniveau staan daarom in dit onderzoek de derdejaars studenten van Avans Hogeschool 's-Hertogenbosch centraal. Er wordt gekeken naar hun ervaringen op het gebied van seksueel (on)gezond gedrag binnen hun stage in een jeugdzorgorganisatie naar aanleiding van het project RAAK-Pro project 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ'. De professionals zijn in dit onderzoek degenen die zich bevinden in het werkveld en dus te maken krijgen met (on)gezond seksueel gedrag. Uit het onderzoeksrapport van Commissie Samson blijkt dat er onder de professionals de behoefte bestaat om seksueel gezond en ongezond gedrag van de jongeren beter te kunnen signaleren, te duiden en daarop adequaat te kunnen reageren (Commissie Samson, 2012). Wanneer de studenten tijdens hun opleiding niks leren over het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag, zal dit uiteindelijk (wanneer zij zich in het werkveld bevinden) kunnen leiden tot de behoefte om seksueel gezond en ongezond gedrag van de jongeren beter te kunnen signaleren, te duiden en daarop adequaat te kunnen reageren zoals blijkt uit het rapport van Commissie Samson (Commissie Samson, 2012). Dit betekent dat cliënten die te maken krijgen met seksueel gezond en ongezond gedrag niet optimaal ondersteund kunnen worden door de professionals en hier dus mogelijk niet de hulpverlening uit kunnen halen die ze op dat moment nodig hebben.

Mesoniveau

De hogeschool waar de studenten worden opgeleid is (samen met de student) verantwoordelijk voor de ontwikkeling van professionaliteit. Hier moeten dus voldoende competenties aangeboden worden als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag en het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken hiervan. Het Expertisecentrum Veiligheid Avans voert op dit moment het project RAAK-Pro project 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ' uit. Dit gebeurt in samenwerking met TNO, Movisie, Rutgers WPF en Accare. Dit onderzoek wordt uitgevoerd binnen de beroepspraktijk, onderwijspraktijk en onderzoekspraktijk. Dit onderzoek maakt deel uit van dit overkoepelende project. De organisaties waarin de derdejaars studenten ASH stage lopen en waar de professionals aan het werk zijn en waar op dit moment de behoefte bestaat aan meer vaardigheden op het gebied van seksueel (on)gezond gedrag spelen ook een belangrijke rol in dit onderzoek.

Macroniveau

Uit het onderzoeksrapport van Commissie Samsom is naar voren gekomen dat factoren die in de residentiële jeugdzorg aan de orde zijn tot een verhoogd risico op seksueel misbruik leiden. Hierbij gaat het om bijvoorbeeld samen plaatsing in gemengde groepen, de problematiek en de zwaarbelaste achtergrond van de cliënten, en zo voorts. Ook blijkt dat professionals behoefte hebben aan betere signalering om vanuit daar adequaat te kunnen handelen (Commissie Samsom, 2012). Dit onderzoeksrapport is een landelijk rapport. De overheid speelt hierin een belangrijke rol als het gaat om de verdeling van de zorg en de betrokkenheid bij dit onderwerp.

2.3 De centrale vraag

De centrale vraagstelling is de rode draad voor dit onderzoek. Het is dus bepalend voor wat er wel en niet onderzocht zal worden (Fischer & Julsing, 2014). De centrale vraag in dit onderzoek komt voort uit de probleemstelling en luidt als volgt:

“Wat zijn de ervaringen van derdejaars studenten ASH als het gaat om het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens hun opleiding en stage binnen een jeugdzorgorganisatie met jongeren van 12 tot 18 jaar?”

2.4 De deelvragen

De deelvragen worden afgeleid van de centrale vraagstelling en dienen allemaal een onderdeel van deze centrale vraagstelling te beantwoorden (Fischer & Julsing, 2014). Hiervoor is de centrale vraagstelling in kleine onderdelen verdeeld, die vervolgens opgesplitst zijn in onderzoeksvragen. Het proces hiervan is te zien in de tweede en derde bijlage. Hiervoor is het boek *'Succesvol studeren, communiceren en onderzoeken. Alfabetisch naslagwerk voor het hoger onderwijs'* gebruikt (Glabbeek, 2014).

- Wat is seksueel gezond en ongezond gedrag volgens derdejaars studenten ASH en zijn deze begrippen teruggekomen tijdens de opleiding? (Literatuur & Interviews)
 - Wat is de definitie van seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Wat wordt er onder de studenten verstaan onder seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Hoe hebben studenten een beeld gevormd van seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Hoe zijn de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?
- Wat wordt er door derdejaars studenten waargenomen op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het waarnemen hiervan teruggekomen tijdens de opleiding? (Interviews)
 - Wat zien studenten op hun stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Wat horen studenten op hun stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Wat is het gevoel dat studenten krijgen als ze te maken krijgen met seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Is het waarnemen van seksueel gezond en ongezond gedrag terug gekomen tijdens de opleiding?

- Wat wordt er door derdejaars studenten gesignaleerd op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het signaleren hiervan teruggekomen tijdens de opleiding? (Interviews)
 - Vangen studenten signalen op van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens hun stage?
 - Hoe gaan studenten om met signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Is het signaleren van seksueel gezond en ongezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?
- Op welke manier worden er door derdejaars studenten situaties bespreekbaar gemaakt op hun stage waarin er sprake is van seksueel gezond en ongezond gedrag en is het bespreekbaar maken hiervan teruggekomen tijdens de opleiding? (Interviews)
 - Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar gemaakt onder collega's
 - Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar gemaakt met de jongeren?
 - Hebben studenten tijdens hun opleiding les gehad over het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?
- Welke competenties hebben studenten nodig om seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar te maken? (Literatuur & Interviews)
 - Wat zijn benodigde competenties voor het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?
 - Wat zijn vanuit de opleiding de verkregen competenties als het gaat om het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?
- Welke suggesties hebben studenten om het onderwijs te optimaliseren met betrekking tot seksueel gezond en ongezond gedrag? (Interviews)
 - Op welke mogelijke manier zouden studenten de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag terug laten komen in de opleiding?

Hoofdstuk 3: Methoden van informatieverzameling

In dit derde hoofdstuk worden de kwalitatieve methoden van dataverzameling beschreven en vervolgens wordt de betrouwbaarheid en validiteit hiervan beschreven. Deze punten worden onderbouwd door verschillende literatuur.

3.1 Kwalitatieve methoden van dataverzameling

- Dataverzameling aan de hand van literatuur

Literatuuronderzoek is volgens Verhoeven (2010) een vast onderdeel van elk onderzoek. Het is een kwalitatieve methode van dataverzameling die zowel in het vooronderzoek als in de uitvoering van het onderzoek wordt ingezet. Binnen dit onderzoek is er vooral gebruik gemaakt secundaire en grijze literatuur. Bij de eerste deelvraag wordt bijvoorbeeld een beschrijving van het begrip seksueel gezond gedrag gegeven.

- Dataverzameling aan de hand van interviews

Voor dit onderzoek zijn er zes derdejaars ASH studenten geïnterviewd. Dit is gebeurd aan de hand van een half gestructureerd interview. Hierbij is er sprake van een vragenlijst of topiclijst, maar is er ook nog ruimte voor inbreng van de ondervraagden (Verhoeven, 2010). Het onderwerp van dit onderzoek is geen makkelijk bespreekbaar onderwerp is en elke ondervraagde heeft hier waarschijnlijk zijn eigen ideeën over. Iedere student heeft dit onderwerp op zijn eigen manier ervaren tijdens opleiding en stage. Bij half gestructureerde interviews krijgen de ondervraagden de ruimte zelf nog iets toe te voegen of door te vragen. Om deze reden is er dan ook voor deze methode van dataverzameling gekozen binnen dit onderzoek. Ook is er sprake van een sterke standaardisering van het interview over de verschillende respondenten en dit draagt bij aan de herhaalbaarheid van het onderzoek. Wanneer het onderzoek opnieuw uitgevoerd zal worden, heeft de interviewer al een duidelijke leidraad waaraan hij of zij zich kan houden (Mortelmans, 2007). De interviews zijn in een één op één setting afgenomen, opgenomen met een smartphone en schriftelijk uitgewerkt de vijfde bijlage van dit onderzoeksrapport. Deze punten dragen bij aan de betrouwbaarheid en validiteit van alle verkregen informatie (Verhoeven, 2010).

3.2 Betrouwbaarheid en validiteit

Als we kijken naar betrouwbaarheid van het onderzoek kijken we naar de mate waarin de metingen onafhankelijk zijn van toeval. Wanneer het onderzoek nog een keer uitgevoerd zal worden, is het de bedoeling dat de resultaten zo veel mogelijke overeenkomen met de resultaten die in dit onderzoek zullen worden verwerkt. Hoe kleiner de verschillen, hoe betrouwbaarder de meting (Verhoeven, 2010). Binnen dit onderzoek wordt er gewerkt aan een literatuuronderzoek. Omdat de informatie die hiermee verworven wordt vastligt en het vooral om beschrijving van begrippen gaat, is dit herhaalbare en dus betrouwbare informatie. De Interviews worden geleid aan de hand van topiclijsten. Deze topiclijsten kunnen bij een volgend onderzoek op dezelfde manier ingezet worden en dus herhaald worden.

Ook wordt er in het boek van Verhoeven gesproken over interne en externe validiteit. Bij interne validiteit gaat het om in hoeverre het mogelijk is om de juiste conclusies te trekken. De deelnemers van de interviews zijn zich er van bewust dat zij mee werken aan een onderzoek. Dit kan beïnvloeden wat zij wel en niet uit zullen spreken en op welke manier ze dit doen. Om deze reden wordt er ook een literatuuronderzoek ingezet om zo de resultaten naast elkaar te leggen en uiteindelijk tot een conclusie te komen.

Wanneer de conclusie uit dit onderzoek toepasbaar is op een grote groep personen of zaken, dan heten deze resultaten generaliseerbaar. Dit is de externe validiteit van het onderzoek. De uitkomsten van het literatuuronderzoek en de interviews zullen worden gebundeld in een adviesrapport. Wanneer dit rapport gebruikt gaat worden door bijvoorbeeld Avans Hogeschool en zij hier baat bij hebben, betekent dit dat het onderzoek extern valide is. Voor de begripsvaliditeit van dit onderzoek worden alle vage begrippen die in de probleemstelling, deelvragen en onderzoeksvragen naar voren komen uitgewerkt en gedefinieerd vanuit verschillende literatuur. Het is belangrijk dat er voor elk begrip vastgehouden wordt aan dezelfde definitie zodat dit goed wordt af gekaderd en er het gehele onderzoek uitgegaan kan worden van die beschrijving tijdens het onderzoek. Dit vergroot de betrouwbaarheid en validiteit (Verhoeven, 2010).

3.3 Kwalitatieve analyse

Na het verzamelen van alle gegevens en het verwerken van die gegevens in de bijlagen, is de volgende stap het omschrijven van een schriftelijke rapportage van de uitkomsten van het onderzoek. Dit gebeurt aan de hand van de kwalitatieve vergelijkingsanalyse die wordt omschreven in het boek 'Onderzoek doen! Kwantitatief en kwalitatief onderzoek' (Fischer & Julsing, 2014).

In de oriëntatiefase is een centrale vraag opgesteld. Deze een centrale vraag is vervolgens verder opgesplitst in deelvragen en onderzoeksvragen. Om op de deelvragen antwoord te kunnen geven, is er middels het literatuuronderzoek en het houden van interviews, onderzoek gedaan naar antwoorden op de onderzoeksvragen. Deze antwoorden vormen een beschrijving van de resultaten in het volgende hoofdstuk van dit onderzoeksrapport.

Per respondent is er een overzicht in tabelvorm gemaakt van het antwoord dat hij of zij heeft gegeven op de desbetreffende onderzoeksvraag. Vervolgens zijn deze tabellen met antwoorden onder elkaar geplakt. Hierbij staan de onderzoeksvragen in de rijen en in de kolommen de respondenten. Vervolgens worden de antwoorden samengevoegd en wordt er per onderzoeksvraag een conclusie besproken in de laatste kolommen. Deze conclusie vormt een basis van het omschreven resultaat per onderzoeksvraag in het volgende hoofdstuk. Nadat deze onderzoeksvragen beantwoord zijn aan de hand van de analysemethode, wordt er in het hoofdstuk 'Resultaten' een uitkomst gegeven van de geaggregeerde antwoorden van de respondenten (Fischer & Julsing, 2014). Hierbij worden de eerste en vijfde deelvraag ondersteund door literatuur. Er is gekozen om resultaten voornamelijk te beschrijven aan de hand van onderzoek middels de interviews, omdat de centrale vraagstelling van dit onderzoek de ervaringen van derdejaars studenten ASH als het gaat om het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens hun opleiding en stage binnen een jeugdzorgorganisatie met jongeren van 12 tot 18 jaar nagaat. De ervaringen van de studenten op deze verschillende gebieden staan dus centraal.

Ten slotte wordt er in het laatste hoofdstuk een conclusie beschreven met hierin antwoord op de centrale vraag. De resultaten op de onderzoeksvragen zijn hier verwerkt in de antwoorden op de deelvragen. Per deelvraag is dus een conclusie getrokken. Vervolgens zijn deze conclusies verwoord in het antwoord op de centrale vraag. Dit vormt de conclusie van het onderzoek. Om in deze conclusie intersubjectiviteit te behouden, is deze door verschillende personen een conclusie getrokken aan de hand van de verkregen informatie uit het onderzoek (Fischer & Julsing, 2014).

Hoofdstuk 4: De resultaten

In dit vierde hoofdstuk worden de resultaten beschreven die zijn voortgekomen uit de analyse die uitgevoerd is op de uitkomsten van de onderzoeksvragen. Dit wordt gedaan volgens het boek 'Onderzoek doen! Kwantitatief en kwalitatief onderzoek' (Fischer & Julsing, 2014). Hierin wordt beschreven dat het beschrijven van de resultaten begint met het beschrijven van de respons. Vervolgens wordt er een overgang gemaakt naar de onderzoeksvragen. Tijdens het uitwerken van de analyse zijn de antwoorden van de respondenten op de onderzoeksvragen uitgewerkt en hier worden de resultaten van beschreven. De eerste en de vijfde deelvraag worden hierbij ondersteund door de resultaten van het benodigde literatuuronderzoek.

Beschrijving van de respons

Voor dit onderzoek zou in eerste instantie een focusgroep worden georganiseerd. Dit zou een van de methoden van dataverzameling zijn. Hier is voor alle derdejaars ASH een mededeling over geplaatst op Black Board met hierbij een beschrijving van het onderzoek en de vraag of hier studenten aan mee wilden werken. Na een week tijd hadden twee studenten gereageerd op dit bericht. Vervolgens zijn verschillende docenten gemaild met deze zelfde toelichting en de vraag of zij derdejaars studenten ASH kenden die stage lopen met jongeren van 12 tot 18 jaar. Vervolgens zijn er naar aanleiding van de antwoorden op deze mails de stap gemaakt studenten persoonlijk te mailen. Na een week zijn hier vier studenten geweest die hebben gereageerd en wilden deelnemen aan het onderzoek. Op dat moment waren er dus zes studenten en dat zijn genoeg studenten voor het organiseren van de focusgroep. Echter bleek dat het samenkomen heel moeilijk was om te organiseren omdat de studenten verschillende werktijden hadden op hun stage en ook verschillende lestijden hadden op school. Na tweeënhalve week is er nog steeds onvoldoende respons op deelname aan de focusgroep en is er in samenspraak met de begeleidster vanuit de opdrachtgever besloten de methode van dataverzameling aan te passen naar half-gestructureerde interviews. Hier is opnieuw een bericht voor op Black Board geplaatst en zijn ongeveer veertig studenten die stage lopen met jongeren tussen de 12 en 18 jaar persoonlijk benaderd met een mail. Uiteindelijk is het gelukt om zes studenten te vinden die mee wilden werken aan het interview. Uiteindelijk is op maandag 11 mei het laatste interview afgenomen. Dit heeft invloed gehad op de tijd die gepland was voor het beschrijven van de resultaten en conclusie. De interviews moesten na deze tijd nog volledig geanalyseerd worden en omgezet worden in resultaten en conclusies.

4.1 Deelvraag 1

- **Wat is seksueel gezond en ongezond gedrag volgens derdejaars studenten ASH en zijn deze begrippen teruggekomen tijdens de opleiding?**

- Wat is de definitie van seksueel gezond en ongezond gedrag?

Seksueel gezond en ongezond gedrag worden op veel verschillende manieren gedefinieerd in verschillende literatuur. Binnen dit onderzoek is er uitgegaan van de definiëring vanuit het Vlaggensysteem omdat deze definiëring veel verschillende aspecten en criteria biedt. Ook sluit het aan bij de overkoepelende doelen van het RAAK-Pro project.

- *Seksueel gezond gedrag*

Binnen het Vlaggensysteem bestaan er een aantal criteria waaraan voldaan moet worden voordat er over seksueel gezond gedrag gesproken kan worden, namelijk:

- *Vrijwilligheid*: Beide partijen moeten vrijwillig kunnen handelen. Dwang en manipulatie mogen dit niet in de weg staan.
- *Wederzijdse toestemming*: Toestemming moet door beiden partijen gegeven worden. Het moeilijke hierbij is dat dit zowel verbaal als non verbaal gegeven kan worden door de jongeren en in de loop van het seksueel contact ingetrokken kan worden.
- *Gelijkwaardigheid*: In een seksuele relatie van twee aan elkaar gewaagde partners wordt de kans op machtsmisbruik als kleiner beschouwd (Frans & Franck, 2011).

Deze eerste drie criteria gelden met name bij een seksuele interactie tussen twee (of meer) partijen. Echter niet alleen deze drie criteria zijn van belang om te duiden of er sprake is van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om seksueel gedrag te kunnen beoordelen heb je ook criteria nodig voor seksuele handelingen die ook alleen door één individu uitgevoerd kunnen worden.

- *Context adequaatheid*: Past het vertoonde seksuele gedrag binnen de context waar het plaats vindt? Als we kijken naar jongeren zullen deze bijvoorbeeld ander seksueel gedrag vertonen op bijvoorbeeld een feest dan wanneer ze een les aan het volgen zijn.
- *Zelfrespect*: Het is niet de bedoeling dat het seksuele gedrag schadelijk kan zijn voor je lichaam, geest of op sociaal gebied. Hierbij kan gedacht worden aan jezelf voor een ander vernederen of onbeschermd seks hebben omdat de ander geen condoom wil gebruiken.
- *Ontwikkeling adequaatheid*: Past het getoonde seksuele gedrag van de jongere bij de leeftijd die hij/zij heeft.

Wanneer er sprake is van al deze punten, kan er gesproken worden van seksueel gezond gedrag (Frans & Franck, 2011).

- *Seksueel ongezond gedrag*

Wanneer er aan een of meer van de bij de definiëring van seksueel ongezond gedrag benoemde criteriapunten niet kan worden voldaan, spreken we van seksueel ongezond gedrag. Binnen het Vlaggensysteem wordt hierin onderscheid gemaakt tussen licht, ernstig en zwaar seksueel overschrijdend gedrag. De groene vlag staat voor gezond seksueel gedrag. Dit kan over gaan in (minder gezond) experimenteel of licht grensoverschrijdend gedrag wat de gele vlag krijgt toebedeeld. De rode vlag heeft betrekking op ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om vervolgens te kunnen eindigen in zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag (zwarte vlag) (Frans & Franck, 2011).

- Wat wordt er onder de studenten verstaan onder seksueel gezond en ongezond gedrag?

- *Seksueel gezond gedrag*

Alle respondenten geven aan dat zij onder seksueel gezond gedrag, gedrag verstaan dat niet grensoverschrijdend is. Wanneer de grenzen van de jongeren niet overschreden worden, is het gedrag seksueel gezond. Hiernaast geven vijf respondenten aan ook te kijken naar de leeftijd van de jongeren en het gedrag dat hierbij past. Vier van de respondenten vinden het instemmen van beiden partijen ook een onderdeel van seksueel gezond gedrag. Wanneer beiden partijen dus instemmen, kan er volgens deze respondenten gesproken worden van seksueel gezond gedrag.

- *Seksueel ongezond gedrag*

Vijf van de zes respondenten geven aan te letten op leeftijd als het gaat om seksueel ongezond gedrag. Volgens hen moet er gekeken worden of het seksuele gedrag dat een jongere laat zien, past bij de leeftijd. Wanneer dit niet het geval is, spreken zij van seksueel ongezond gedrag. Twee respondenten geven aan dat wanneer er over de grenzen van de jongeren heengegaan wordt als het gaat om seksualiteit, je kan spreken van seksueel ongezond gedrag. Alle respondenten geven aan dat het instemmen van beiden partijen van belang is bij het bepalen van seksueel gezond en ongezond gedrag. Wanneer een van de jongeren niet mee instemt, is het seksuele gedrag ongezond. Een van de respondenten benoemt ook de omgeving waarin het seksuele gedrag zich afspeelt. Wanneer deze omgeving niet passend is bij het gedrag, kan er volgens deze respondent ook gesproken worden van seksueel ongezond gedrag.

- Hoe hebben studenten een beeld gevormd van seksueel gezond en ongezond gedrag?

Vier respondenten geven aan een beeld gevormd te hebben van seksueel gezond gedrag door het kijken en afwegen van de eigen waarden en normen hierover. Ook geven vier respondenten aan hier te kijken naar eigen grenzen. Drie respondenten luisteren hierbij ook naar hun gevoel en laten dit dus meespelen in hun beeldvorming van seksueel gezond gedrag. Ten slotte geeft een respondent aan ook omgeving en gebeurtenissen die zich hierin hebben afgespeeld mee te laten spelen in de beeldvorming van seksueel gezond gedrag. Vijf respondenten geven aan een beeld gevormd te hebben van seksueel ongezond gedrag door te kijken naar waar hun eigen grenzen liggen op dit gebied. Vier van de zes respondenten laten hierin ook hun waarden en normen meespelen. Een respondent geeft aan ook naar zijn gevoel te hebben geluisterd. Drie respondenten hebben bij hun beeldvorming over seksueel ongezond gedrag ook gekeken naar eigen ervaringen die zij hierin mee hebben gemaakt.

- Hoe zijn de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?

De eerste respondent geeft aan heel algemeen les te hebben gehad over seksueel gezond en ongezond gedrag. Hierbij ging het vooral over de seksuele ontwikkeling van kinderen en niet specifiek over seksueel gezond en ongezond gedrag. De overige vijf respondenten geven aan dat de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag niet zijn teruggekomen tijdens de opleiding.

4.2 Deelvraag 2

- **Wat wordt er door derdejaars studenten waargenomen op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het waarnemen hiervan teruggekomen tijdens de opleiding?**
 - Wat zien studenten op hun stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?

Wat opvalt is dat de respondenten hier allemaal aangeven dat ze zien dat de jongeren er veel mee bezig zijn. Dit zien zij terug in gedragingen zoals verliefd of nieuwsgierig gedrag. Alle respondenten geven aan dat ze de jongeren veel zien experimenteren en twee respondenten geven aan dan ze zien dat de jongeren zich hierin aan het ontwikkelen zijn op dit gebied. Ook geven drie respondenten aan dat ze bij jongeren die met seksueel ongezond gedrag te maken hebben gehad zien hoe dit het gedrag van die jongere kan beïnvloeden.

- Wat horen studenten op hun stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?

Alle respondenten geven aan dat ze horen dat de jongeren bezig zijn met seksueel gezond en ongezond gedrag doordat hier door hun over gepraat wordt onderling en tijdens gesprekken. Hiernaast geven ook alle respondenten aan dat zij collega's horen praten over de onderwerpen. Dit gebeurt tijdens vergaderingen en casusbesprekingen.

- Wat is het gevoel dat studenten krijgen wanneer zij te maken krijgen met seksueel gezond en ongezond gedrag?

Alle respondenten geven aan onzekerheid te voelen wanneer zij seksueel gezond en ongezond gedrag tegenkomen tijdens hun stage. Daarbij geven twee respondenten ook aan dat wanneer zij te maken krijgen met seksueel gezond gedrag, zij hier een goed en prettig gevoel bij hebben, terwijl het te maken krijgen met seksueel ongezond gedrag hun weer een gevoel van onzekerheid kan geven.

- Is het waarnemen van seksueel gezond en ongezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?

Vijf respondenten geven aan dat het waarnemen van seksueel gezond en ongezond gedrag niet is teruggekomen tijdens hun opleiding. Een respondent geeft aan wel les gehad te hebben over de seksuele ontwikkeling van een kind, maar niet over het waarnemen zelf van seksueel gezond en ongezond gedrag. Dit is dus niet teruggekomen tijdens de opleiding van de respondenten.

4.3 Deelvraag 3

- **Wat wordt er door derdejaars studenten gesignaleerd op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het signaleren hiervan teruggekomen tijdens de opleiding?**
 - Vangen studenten signalen op van seksueel gezond en ongezond gedrag op hun stage?

Vijf respondenten geven aan dat zij vooral signalen opvangen van seksueel gezond gedrag. Dit uit zich in het gedrag (bijvoorbeeld verliefdheid) maar ook in onderzoekend en experimenteel gedrag onder de jongeren. De jongeren praten volgens deze respondenten vaak over seksueel gezond en ongezond gedrag met elkaar en dit wordt gesignaleerd. Drie van de zes respondenten geeft aan tijdens hun stage signalen van seksueel ongezond gedrag te hebben opgevangen. Een respondent vindt het moeilijk om antwoord te geven op deze vraag, omdat zij elke keer kort contact heeft met haar cliënten en het gedrag niet kan waarnemen en zo dus signalen op kan vangen van seksueel gezond en ongezond gedrag in de beschikbare tijd.

- Hoe gaan studenten om met de signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag?

Alle respondenten geven aan zij de signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag rapporteren in het systeem waarmee gewerkt wordt binnen de desbetreffende organisatie. Hierbij geven alle respondenten ook aan casussen waarbij zij seksueel gezond of ongezond gedrag signaleren te bespreken met hun begeleider voordat hierin gehandeld wordt door de studenten zelf. Hier wordt door alle respondenten aan toegevoegd dat dit voorkomt uit onwetendheid over het omgaan met signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag.

- Is het signaleren van seksueel gezond en ongezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?

Alle respondenten geven aan dat het signaleren van seksueel gezond en ongezond in geen enkele vorm terug is gekomen tijdens hun Sociale Studie op Avans 's-Hertogenbosch.

4.4 Deelvraag 4

- **Op welke manier worden er door derdejaars studenten situaties bespreekbaar gemaakt op hun stage waarin er sprake is van seksueel gezond en ongezond gedrag en is het bespreekbaar maken hiervan teruggekomen tijdens de opleiding?**
 - Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar gemaakt onder collega's?

Volgens alle respondenten wordt seksueel gezond en ongezond gedrag onder collega's bespreekbaar gemaakt tijdens vergaderingen en casuïstiekbesprekingen. Drie van de zes respondenten geven hierbij aan dat er op hun stageplaats een open sfeer bestaat als het gaat om het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag. Het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag onder collega's gebeurt volgens alle respondenten niet volgens een beleid of protocol. Drie studenten geven aan dat dit op een open manier gebeurt.

- Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar gemaakt met de jongeren?

Alle respondenten geven aan dat het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag gebeurt tijdens gesprekken met de jongeren. Dit gebeurt volgens deze respondenten niet aan de hand van een methode of een protocol. Ook wordt door twee respondenten het Vlaggensysteem benoemd. De respondenten hebben hier zelf echter niet mee gewerkt en kunnen hier na doorvragen niet veel meer informatie over geven. Door sommige collega's wordt deze methode dus ingezet bij het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag met de jongeren.

- Hebben de studenten tijdens hun opleiding les gehad over het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?

Tijdens de opleiding van de respondenten is het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag in geen enkele vorm teruggekomen. Hier hebben alle respondenten dus geen les over gehad.

4.5 Deelvraag 5

- **Welke competenties hebben studenten nodig om seksualiteit bespreekbaar te maken?**
 - Wat zijn benodigde competenties voor het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?

Literatuur

Literatuuronderzoek heeft uitgewezen dat er geen vaste competenties zijn waaraan een professional aan moet voldoen als het gaat om het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag. Wel is er een 'addendum jeugdzorgwerker' gevonden van de HBO-raad (2010). Het document richt zich speciaal op wat studenten moeten kunnen als het gaat om seksualiteit .

Omgaan met seksualiteit, seksueel risicogedrag en seksueel misbruik	
	<p>De jeugdzorgwerker voert gesprekken met jeugdigen en opvoeders over seksualiteit, intimiteit, en seksuele ontwikkeling. Hij geeft gepaste seksuele voorlichting aan de hand van dagelijkse situaties en gebruikt daarbij bestaand voorlichtingsmateriaal. De jeugdzorgwerker signaleert seksueel risicogedrag en seksueel misbruik, zowel door professionals/opvoeders als door jeugdigen onderling, en bespreekt signalen en observaties met zijn collega's en leidinggevende. De jeugdzorgwerker handelt daarbij volgens het protocol van de organisatie en volgens de beroepscode. De jeugdzorgwerker reflecteert actief op zijn eigen handelen ten aanzien van seksualiteit en misbruik (bijvoorbeeld in intervisie/supervisie). De jeugdzorgwerker onderhoudt zijn eigen deskundigheid op het gebied van seksualiteit, seksueel risicogedrag en seksueel misbruik.</p> <p>In een pedagogische context: De jeugdzorgwerker pleegt doelgericht interventies gericht op het waarborgen van een gezonde seksuele ontwikkeling van jeugdigen.</p> <p>In een systeemgerichte context: De jeugdzorgwerker begeleidt ouders, opvoeders en jeugdigen bij het omgaan met seksualiteit, seksueel risicogedrag en seksueel misbruik in de opvoedingssituatie.</p>
Gedragskenmerken (eindniveau HBO Bachelor)	De start bekwame jeugdzorgwerker:
	●Erkent dat seksualiteit zijn plaats heeft in het dagelijks leven en dat het aan de jeugdzorgwerker is om dit op de juiste manier te begeleiden.
	●Benoemt persoonlijke dilemma's op het gebied van seksualiteit en intimiteit , en gaat hier over in dialoog met anderen.
	●Toont zich doordrongen van het risico dat hij de neiging kan hebben om de ogen te sluiten voor seksueel risicogedrag en seksueel misbruik en bespreekt dit risico met anderen.
	●Is bekend met het risico van secundaire traumatisering voor zichzelf en collega's ten gevolge van frequent horen van schokkende verhalen en gaat daarover het gesprek aan met anderen.
	●Gedraagt zich als rolmodel op het gebied van seksualiteit en intimiteit; hanteert kleding- en gedragsnormen passend bij beroep en context.
	●Kan uitleggen waarom de invulling van seksuele voorlichting afhankelijk is van de specifieke context.
●Kent actuele interventies , gericht op het geven van seksuele voorlichting en het waarborgen van een gezonde seksuele ontwikkeling van jeugdigen.	

	<ul style="list-style-type: none"> •Biedt de jeugdige/opvoederveiligheid in gesprekken over seksualiteit, seksueel risicogedrag en seksueel misbruik; sluit aan bij beleving en tempo van de jeugdige/opvoeder en toont zich meerzijdig partijdig.
	Beschouwt de problematiek van seksueel risicogedrag en seksueel misbruik als mogelijk onderdeel van de multiproblematiek van jeugdige/opvoeders.
	Maakt – in samenspraak met collega’s en leidinggevende – een veiligheidsinschatting en zet stappen om de jeugdige te beschermen.
	Kent risicofactoren die de kans op seksueel risicogedrag en seksueel misbruik door professionals doen toenemen, en stelt zichzelf en anderen vragen over het handelen op het gebied van seksualiteit en intimiteit tussen jeugdzorgwerkers en jeugdigen en jeugdigen onderling.
	<ul style="list-style-type: none"> •Is alert op signalen van seksueel risicogedrag, seksueel overschrijdend gedrag en seksueel misbruik door jeugdigen en/of opvoeders, en handelt bij signalen, conform de wet- en regelgeving (meldcode of protocol).

<i>Kennisgebied omvat</i>	<p>Seksuele ontwikkeling en seksueel misbruik</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kennis van ontwikkelingstaken van jeugdigen, een gezonde seksuele ontwikkeling en de risico’s die bij seksuele ontwikkeling horen. ○ Kennis van een afwijkende seksuele ontwikkeling en bijbehorende lichamelijke-en gedragssignalen. ○ Kennis van methodieken om seksueel risicogedrag en seksueel misbruik te signaleren en te duiden ○ Kennis van risicofactoren bij jeugdigen, opvoeder en professionals (risico’s om seksueel misbruik te plegen of om slachtoffer te worden). ○ Kennis van de gevolgen van seksueel misbruik voor jeugdigen en opvoeders. ○ Kennis van feiten en cijfers op het gebied van seksueel risicogedrag en seksueel misbruik in de jeugdzorg. ○ Kennis van wet-en regelgeving op het gebied van seksualiteit, seksueel risicogedrag en seksueel misbruik (o.a. de meldcode). ○ Kennis van protocollen, richtlijnen en normen binnen de organisatie (gericht op het thema ‘seksuele ontwikkeling en seksueel misbruik’) ○ Kennis van de normen en grenzen op het gebied van seksualiteit die in de beroepscode beschreven staan. ○ Kennis van instanties die hulp bieden aan plegers en slachtoffers (sociale kaart).
---------------------------	---

- Wat zijn vanuit de opleiding de verkregen competenties als het gaat om het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?

Hier worden de door ASH aangeboden competenties beschreven die aansluiten bij het addendum dat staat verwerkt bij de vorige onderzoeksvraag. Het volledige competentieschema vormt de zesde bijlage van dit rapport.

De aangeboden competenties tijdens opleiding die aansluiten bij de vereiste competenties volgens het addendum jeugdzorgwerker
<i>Werken met en namens cliënten:</i> Verkennen, analyseren en definiëren van opgevangen signalen. Het samen met de cliënt kunnen komen tot een beeld van de probleemsituatie.
<i>Werken met en namens cliënten:</i> Samen met de cliënt tot overeenstemming komen van het hulpverleningsplan. Om tot het beoogde resultaat te komen moet de professional kunnen verwijzen naar netwerkpartners en evalueert hij/zij tevens de afhandeling.
<i>Werken in externe samenwerkingsverbanden:</i> Werken in en vanuit een organisatie, de professional draagt de in het beroep vingerende normen en waarden uit en kan deze toepassen in samenwerkingen t.b.v. cliënten. Tevens kunnen de professionals coachend en adviserend te werk gaan d.m.v. het aanspreken van netwerkpartners op de ten uitvoering van zijn/haar taken.
<i>Zichzelf ontwikkelen in het beroep:</i> Kunnen reflecteren op eigen handelen en eigen competentie ontwikkeling.

Interviews

Alle respondenten geven aan hierbij vooral denken aan de door de opleiding geboden competenties die vallen onder werken met, namens en voor de cliënt. Drie respondenten geven aan ook de competenties die onder de organisatorische en bedrijfsmatige taken vallen, namelijk het werken in en vanuit een bedrijf en organisatie en het werken in samenwerkingsverbanden. De respondenten geven aan het moeilijk te vinden om te bepalen welke competenties aangeboden zijn tijdens hun opleiding omdat de verschillende competenties nooit in verband zijn gebracht met het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag. Wanneer ze tijdens het interview het addendum jeugdzorgwerker te zien krijgen, zien zij allemaal verbanden in de competenties die te maken hebben met het werken met, namens en voor cliënten. Drie respondenten zien ook vergelijking in het werken in externe samenwerkingsverbanden en het werken in en vanuit een organisatie. Het kennisgebied dat aangegeven wordt in het addendum zou volgens alle respondenten terug moeten komen tijdens de opleiding. Mogelijke manieren waarop zij dit zouden doen worden verwerkt in de laatste onderzoeksvraag.

4.6 Deelvraag 6

- **Welke suggesties hebben studenten om het onderwijs te optimaliseren met betrekking tot seksueel gezond en ongezond gedrag?**
 - Op welke mogelijke manier zouden studenten de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag terug laten komen in de opleiding?

Alle respondenten geven aan ze de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens de opleiding terug zouden laten komen aan de hand van theorie zodat studenten kennis ontwikkelen over het onderwerp. Vervolgens vormt het betrekken van de praktijk bij deze onderwerpen een mogelijkheid volgens alle respondenten. Vijf respondenten als manier het inzetten van casussen waarin seksueel gezond en ongezond gedrag voorkomt. Deze kunnen dan volgens hun mogelijke manier uitgespeeld worden aan de hand van rollenspellen Twee respondenten geven als manier het maken van een koppeling tussen seksueel gezond en ongezond gedrag en de aangeboden competenties vanuit de opleiding, zodat deze meer verduidelijkt worden. Drie respondenten geven als suggestie het behandelen van een methodiek bij het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag.

Hoofdstuk 5: De conclusie

Het vijfde hoofdstuk zal bestaan uit conclusies die beschreven zijn aan de hand van de resultaten van de onderzoeksvragen uit het vorige hoofdstuk. Van deze resultaten is in chronologische vorm een conclusie per deelvraag opgesteld. Uiteindelijk wordt van deze conclusies een conclusie gevormd die heel het onderzoek omvat. Om deze conclusie te voorzien van intersubjectiviteit, is er aan de hand van de verkregen informatie uit dit onderzoek door verschillende mensen een conclusie gegeven (Fisher & Julsing, 2014).

5.1 Deelvraag 1

- **Wat is seksueel gezond en ongezond gedrag volgens derdejaars studenten ASH en zijn deze begrippen teruggekomen tijdens de opleiding?**

De definitie die binnen dit onderzoek gehanteerd wordt als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag, staat vermeld in de resultaten in het vorige hoofdstuk. Wanneer vrijwilligheid wederzijdse toestemming en gelijkwaardigheid vanuit beide partijen aanwezig is, kan er gesproken worden van seksueel gezond gedrag, zo niet, dan is het gedrag seksueel ongezond (Frans & Franck, 2011). Ook bepalen de context- en ontwikkelingsadequaatheid of het gedrag seksueel gezond is of niet. De studenten die zijn geïnterviewd hebben voornamelijk een beeld van deze begrippen gevormd door het afwegen van eigen waarden en normen en grenzen op dit gebied. Deze studenten bepalen hun betekenisgeving aan de begrippen dan ook aan de hand van hun eigen grenzen hierin. Het overgrote deel van de studenten weet ook leeftijdsadequaatheid, vrijwilligheid en wederzijdse toestemming te benoemen. Ook wordt omgevingsadequaatheid benoemd door een student bij haar beschrijving van de begrippen. De ondervraagde derdejaars studenten ASH geven aan dat de begrippen tijdens de opleiding niet terug zijn gekomen. Een student geeft wel aan les gehad te hebben over seksuele ontwikkeling van kinderen. Wat hier opvalt is dat dit de enige SPH student is en de andere studenten allemaal MWD studeren.

5.2 Deelvraag 2

- **Wat wordt er door derdejaars studenten waargenomen op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het waarnemen hiervan teruggekomen tijdens de opleiding?**

Wat opvalt is dat de geïnterviewde studenten hier allemaal aangeven dat ze zien dat de jongeren er veel mee bezig zijn. Deze studenten geven aan dat dit vooral geuit wordt in gedrag. Hierbij worden verliefdheid, nieuwsgierigheid en experimenteel gedrag benoemd als voorbeelden. Alle deelnemende studenten geven aan dat ze horen dat de jongeren bezig zijn met seksueel gezond en ongezond gedrag doordat hier door hun over gepraat wordt onderling, maar ook tijdens gesprekken. Tijdens vergaderingen en casuïstiekbesprekingen horen de studenten het onderwerp vaak voorbij komen en wordt het besproken met collega's. Twee van de zes studenten nemen gevolgen van seksueel ongezond gedrag waar. Hierbij wordt automutilatie als voorbeeld gegeven. Wanneer geïnterviewde studenten te maken krijgen met seksueel gezond en ongezond gedrag, voelen zij zich allemaal onzeker. Dit komt voort uit het gebrek aan kennis over de onderwerpen. Het waarnemen van seksueel gezond en ongezond gedrag is niet teruggekomen tijdens de opleiding.

5.3 Deelvraag 3

- **Wat wordt er door derdejaars studenten gesignaleerd op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het signaleren hiervan teruggekomen tijdens de opleiding?**

Vijf van de zes studenten die geïnterviewd zijn, geven aan signalen op te vangen van seksueel gezond en ongezond gedrag bij de jongeren waarmee zij stage lopen. Dit uit zich volgens hen vooral in het gedrag dat de jongeren laten zien. Hierbij wordt experimenteel gedrag door deze studenten als voorbeeld gegeven. De helft van de studenten heeft ook wel eens signalen opgevangen van seksueel ongezond gedrag. Hierbij wordt door een van de studenten als voorbeeld terugtrekkend gedrag van de jongere genoemd. Na doorvragen bij het onderzoeken van deze vraag, vinden de studenten het alsnog moeilijk dit te beantwoorden omdat het signaleren van seksueel gezond en ongezond gedrag niet is teruggekomen tijdens de opleiding en hier geen kennis over is.

5.4 Deelvraag 4

- **Op welke manier worden er door derdejaars studenten situaties bespreekbaar gemaakt op hun stage waarin er sprake is van seksueel gezond en ongezond gedrag en is het bespreekbaar maken hiervan teruggekomen tijdens de opleiding?**

Volgens alle geïnterviewde studenten wordt seksueel gezond en ongezond gedrag onder collega's bespreekbaar gemaakt tijdens vergaderingen en casuïstiekbesprekingen. Met de jongeren wordt het volgens de deelnemende studenten bespreekbaar gemaakt tijdens de gesprekken die gevoerd worden. Volgens al deze studenten gebeurt dit beide niet volgens een protocol of methodiek. De geïnterviewde studenten lopen tijdens de vergaderingen en de gesprekken met de jongeren mee. Al deze studenten hebben tot nu toe begeleiding gehad vanuit stage bij het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag en het merendeel van deze studenten heeft dit nog nooit zelf bespreekbaar gemaakt tijdens het contact met de cliënt of tijdens een bespreking.

5.5 Deelvraag 5

- **Welke competenties hebben studenten nodig om seksualiteit bespreekbaar te maken?**

Literatuuronderzoek heeft uitgewezen dat er geen vaste en gerichte competenties bestaan voor het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag. Wel kunnen de competenties die worden geboden door ASH, het addendum voor jeugdzorgwerkers en de visie van de geïnterviewde studenten worden vergeleken. Alle studenten geven aan geen kennis te hebben verkregen vanuit hun opleiding en geven hierbij aan dat ze dit een sterk punt vinden in het addendum. Kennis over seksueel gezond en ongezond gedrag is volgens deze studenten van groot belang bij het bespreekbaar kunnen maken van het gedrag. Vanuit ASH worden de competenties die vallen onder werken met, namens en voor de cliënt benoemd als competenties die studenten nodig hebben bij het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag, zowel volgens beide competentieschema's, als de geïnterviewde studenten. Wanneer er een protocol zou bestaan voor het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag, benoemt de helft van de studenten ook de competenties die onder de organisatorische en bedrijfsmatige taken vallen, namelijk het werken in en vanuit een bedrijf en organisatie en het werken in samenwerkingsverbanden. Tijdens onderzoek naar deze deelvraag aan de hand van de interviews, geven alle studenten aan het moeilijk te vinden antwoord te geven op deze vraag omdat er tijdens de opleiding geen verband is gelegd tussen de door ASH aangeboden competenties en de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag.

5.6 Deelvraag 6

- **Welke suggesties hebben studenten om het onderwijs te optimaliseren met betrekking tot seksueel gezond en ongezond gedrag?**

Alle studenten geven aan het belangrijk te vinden deze begrippen terug te laten komen tijdens de opleiding. Hierbij wordt ook benoemd dat het effectief zou zijn dit te doen voordat de studenten beginnen met hun stageperiode. Alle geïnterviewde studenten geven aan dat het eerst belangrijk is algemene kennis over deze onderwerpen aan te bieden. Vervolgens geven vijf van deze studenten de suggestie ook praktijk hierbij te betrekken door het inzetten van casussen en het uitspelen van deze casussen aan de hand van rollenspellen. Twee van de studenten geven als suggestie het ook belangrijk te vinden dat er een koppeling wordt gemaakt tussen seksueel gezond en ongezond gedrag en de competenties die geboden worden door ASH. Ten slotte geven drie studenten ook de suggestie een methodiek te behandelen bij het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag.

5.7 De conclusie

Hier wordt de conclusie van het onderzoek beschreven aan de hand van de bruikbare, verzamelde informatie uit de vorige hoofdstukken. Deze conclusie geeft antwoord op de probleemstelling en de centrale vraag van dit onderzoek. Om een overzichtelijke conclusie te beschrijven, wordt deze centrale vraagstelling hieronder nog een keer beschreven en wordt er vervolgens een overgang gemaakt naar de conclusie.

“Wat zijn de ervaringen van derdejaars studenten ASH als het gaat om het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens hun opleiding en stage binnen een jeugdzorgorganisatie met jongeren van 12 tot 18 jaar?”

De geïnterviewde derdejaars ASH studenten ervaren op het gebied van waarnemen en signaleren met betrekking tot seksueel gezond en ongezond gedrag voornamelijk gedragingen van jongeren die hierbij aansluiten. Hier worden verliefdheid, nieuwsgierigheid en experimenteel gedrag als voorbeeld gegeven bij seksueel gezond gedrag en automutilatie en terugtrekkend gedrag als gevolgen van seksueel ongezond gedrag. Alle studenten nemen waar dat het onderwerp actueel is omdat het een regelmatig terugkerend onderwerp is tijdens de vergaderingen, casuïstiekbesprekingen en de individuele gesprekken met de jongeren. De studenten hebben op gebied van waarnemen en signaleren niet aan de hand van een protocol of beleid gewerkt als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag. Dit wordt door de stagiaires en zijn of haar collega's in open sfeer gedaan. De studenten geven aan niet goed te weten hoe ze seksueel gezond en ongezond gedrag op een juiste manier kunnen waarnemen en signaleren en geven allemaal aan zich hier onzeker bij te voelen. Alle studenten schakelen hulp van hun begeleider waardoor er ook niet veel ruimte wordt gecreëerd in het opdoen van eigen ervaringen hiervan. Veel studenten hadden dan ook moeite met het beantwoorden van deze vragen en hebben hier niet veel ervaring in. Ook het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag wordt vaak overgenomen door professionals met ervaring, waardoor de studenten hier weinig ervaring in hebben. Tijdens de opleiding zijn de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag niet specifiek teruggekomen. De geïnterviewde studenten ervaren dan ook een gebrek aan kennis als het gaat om het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van dit gedrag. Wanneer de competentieschema's uit het vorige hoofdstuk en uit het addendum worden vergeleken door de cliënten, ervaren zij dat er een verband mist tussen de onderwerpen en de competenties waardoor zij ervaren het moeilijk te hebben met het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag.

Literatuurlijst

- Baarda, D.B., Goede, M.P.M., de, Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters Noordhoff
- Berkers, W., (2000). *Praktijkgericht onderzoek en methodiekontwikkeling*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Burik, M. (2006). *De praatjeswaaier: contact leggen in je werk en privé*. Zaltbommel: Thema.
- Buuren, H. van., Hummel, H., Berkhout, J. & Sloomaker, A. (2003). *Onderzoek, de basis*. Groningen/Houten: Wolters Noordhoff
- Commissie-Samson. (2012). *Omringd door zorg, toch niet veilig : Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden*. Amsterdam: Boom Amsterdam
- Fisher, T., Julsing, M., (2014). *Onderzoek doen! Kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters Noordhoff
- Graaf, H., de, Vanwesenbeeck, I., Woertman, L., Meeus, W., (2009). Opvoeding en seksuele ontwikkeling van adolescenten: Een literatuurstudie. *Pedagogiek*, 29 (1), 10-27.
- Glabbeek, N. (2014). *Succesvol studeren, communiceren en onderzoeken. Alfabetisch naslagwerk voor het hoger onderwijs*. Amsterdam: Pearson Benelux B.V.
- Heemelaar, M., (2008). *Seksualiteit, intimiteit en hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Heerink, M., Pinkster, S., (2009). *Onderzoek in zorg en welzijn: een praktische inleiding*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.
- Jongman, H., Groen, M., (2010). *Maatschappelijk werk in uitvoering: kijk op de praktijk*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Landelijk uitstroomprofiel Jeugdzorgwerker* (2010). Den Haag: HBO-raad.
- Loeffen, M. (2007). *Residentiële jeugdzorg in beeld. Een onderzoek naar de intersectorale stand van zaken in Nederland*. Utrecht: Collegio.
- Lucassen, P.L.B.J., Olde-Hartman, J.C., (2007). *Kwalitatief onderzoek: praktische methoden voor de medische praktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Moetd, (z.d.). *Noodzaak bespreekbaar maken seksueel misbruik!* Geraadpleegd op 19 maart 2015, van <http://www.moetd.nl/Noodzaak%20bespreekbaar%20maken%20seksueel%20misbruik%20%28Seask%20Verbeek%29.pdf>
- Mortelmans, D. (2007). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Movisie, (2014). *Seksueel grensoverschrijdend gedrag*. Geraadpleegd op 11 februari 2015, van https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Seksueel-grensoverschrijdend-gedrag%20%5BMOV-3939548-1.0%5D.pdf

Saunders, M., Lewis, P., Thornhill, A., Booij, M., Verckens, J., (2011). *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Scholten, G., Kempen, C., Lieshout, W., van, (2011). *Kristallen van samenwerken*. Apeldoorn: Maklu

Trajectwelzijn. (n.d.). *Wat is signaleren*. Geraadpleegd op 27 april, van <http://www.trajectwelzijn.nl>

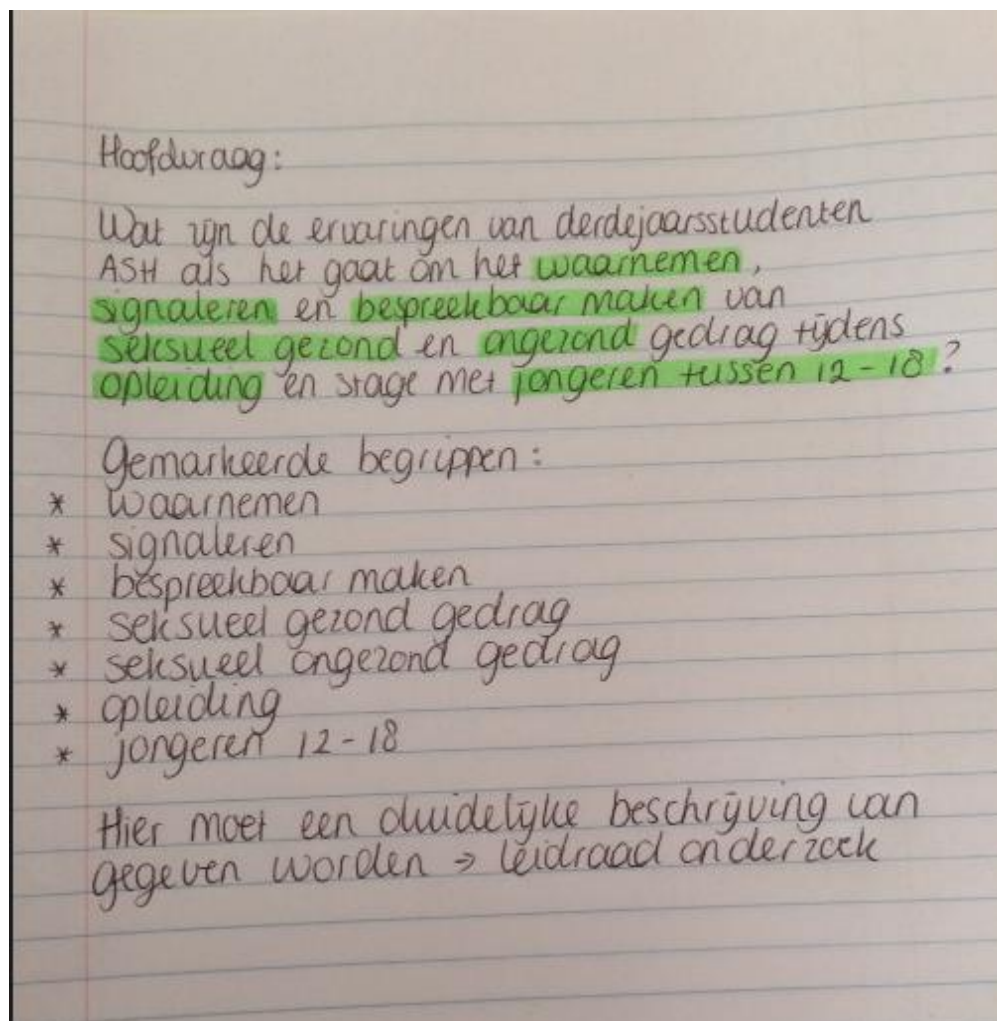
Vereniging van Hogescholen. (2009). *Rapport Landelijk opleidingsprofiel voor de HBO bachelor opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening*.

Geraadpleegd op 11 April 2015, van

<http://www.vereniginghogescholen.nl/images/stories/competenties/opleidingsprofiel%20mwd%2019-10-2009.pdf>

Verhoeven, N. (2010). *Wat is onderzoek: praktijkboek voor methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Onderwijs.

Bijlage 1: Uitwerkingsproces begrippen



De hoofdvraag:

“Wat zijn de ervaringen van derdejaars studenten ASH als het gaat om het **waarnemen**, **signaleren** en **bespreekbaar maken** van **seksueel gezond en ongezond gedrag** tijdens hun stages binnen een jeugdzorgorganisatie met jongeren van 12 tot 18 jaar?”

In deze hoofdvraag hebben verschillende begrippen nu een kleur gekregen. Om de hoofdvraag goed te kunnen beantwoorden, is het van belang dat deze begrippen tijdens het onderzoek goed onderzocht worden. Hier zijn de deelvragen dan ook op gebaseerd. De begrippen hebben hier dezelfde kleur gekregen om zo het verband te laten zien tussen de hoofdvraag en de deelvragen:

- Wat is **seksueel gezond en ongezond** gedrag volgens derdejaars studenten ASH? (Literatuur & Interviews)
- Wat wordt er door derdejaars studenten **waargenomen** op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag? (Interviews)
- Wat wordt er door derdejaars studenten **gesignaleerd** op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag? (Interviews)
- Op welke manier worden er door derdejaars studenten situaties **bespreekbaar gemaakt** op hun stage waarin er sprake is van seksueel gezond- en ongezond gedrag? (Interviews)
- Welke competenties hebben studenten nodig om seksualiteit **bespreekbaar** te maken? (Literatuur & Interviews)
- Welke suggesties hebben studenten om het onderwijs te optimaliseren op het gebied van omgaan met seksualiteit? (Interviews)

Om deze deelvragen weer zo compleet mogelijk te kunnen analyseren, zijn deze in de volgende bijlage geoperationaliseerd. Het begrip ‘waarnemen’ is aan de hand van de definitie hiervan bijvoorbeeld opgesplitst in vragen die gaan over het zien en horen van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens hun stage. Zo zie je in het schema verschillende categorieën. Deze categorieën zullen later gebruikt gaan worden voor het opstellen van onderzoeksvragen in het tweede hoofdstuk en het beantwoorden van de deelvragen en uiteindelijk ook de hoofdvraag.

Bijlage 2: Operationalisering

Begrip	Dimensies	Indicator	Vragen
Kennismaking Studenten krijgen meer informatie over het onderzoek. En vervolgens zullen studenten kennis met elkaar maken voordat er begonnen wordt met de inhoudelijke interview vragen.	Leeftijd		<ul style="list-style-type: none"> - Hoe oud ben je?
	Opleiding		<ul style="list-style-type: none"> - Studeer je MWD, SPH of CMV? - Is dit je eerste sociale studie of heb je een vooropleiding gevolgd?
	Stage	<ul style="list-style-type: none"> - Instelling/organisatie - Werkzaamheden 	<ul style="list-style-type: none"> - Waar loop je op dit moment stage en kun je kort vertellen wat de instelling/organisatie de jongeren allemaal aanbiedt? - Hoeveel uur per week ben je op je stage? - Hoe lang loop je nu stage? - Wat zijn jouw werkzaamheden binnen de instelling en hoe zelfstandig voer je deze uit?

	Beleid	<ul style="list-style-type: none"> - Seksueel gedrag - Vlaggensysteem 	<ul style="list-style-type: none"> - Wordt er binnen je stage gewerkt met een beleid als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag? - Zijn jullie al bekend met het Vlaggensysteem? Wordt hier binnen jouw stage mee gewerkt?
	Communicatie	<ul style="list-style-type: none"> - Overleg - Samenwerking - Sfeer 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe zou je de werksfeer onder werkgevers, werknemers en stagiaires beschrijven? - Wordt er veel gepraat en goed gecommuniceerd met elkaar? - Zijn er vaak momenten waarop jullie samenkomen, bijvoorbeeld een wekelijkse vergadering? - Voel jij je als stagiaire vrij genoeg om te kunnen zeggen wat je kwijt wil?

Seksueel gezond gedrag

Binnen het **Vlaggensysteem** bestaan er een aantal **criteriapunten** waaraan voldaan moet worden voordat er over seksueel gezond gedrag gesproken kan worden, namelijk: vrijwilligheid, wederzijdse toestemming, gelijkwaardigheid, context adequaatheid, zelfrespect en ontwikkeling adequaatheid (Frans & Franck, 2011). Wanneer er sprake is van al deze punten, kan er gesproken worden van seksueel gezond gedrag.

Begrip	Dimensies	Indicator	Vragen
Seksueel gezond gedrag	Kennis	<ul style="list-style-type: none"> - Definitie - Beeldvorming - Opleiding 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat verstaan jullie onder seksueel gezond gedrag? - Hoe heb je hier voor jezelf een beeld van gevormd? - Heb je hier tijdens je opleiding les over gehad en heb je hier iets in gemist?
<p>Definitie: Seksueel plezier waarbij de rechten van ieder mens worden gerespecteerd.</p> <p>Het Vlaggensysteem maakt aan de hand van de inzet van vlaggen met verschillende kleuren een duidelijk onderscheid tussen seksueel gezond en ongezond gedrag. Wij zijn vooral benieuwd wat studenten onder dit begrip verstaan en hoe ze aan dit beeld zijn gekomen.</p>	Vlaggensysteem	<ul style="list-style-type: none"> - Criteriapunten 	<ul style="list-style-type: none"> - Inzet Vlaggensysteem ☑ Laat de deelnemers de kleur kiezen die zij denken dat het best past bij het plaatje past en laat beargumenteren. (Hierdoor krijgen de studenten de gelegenheid om te beargumenteren wat zij verstaan onder gezond/ongezond seksueel gedrag)

Seksueel ongezond gedrag

Wanneer er aan een of meer van de **criteriapunten** van het **Vlaggensysteem** niet kan worden voldaan, spreken we van seksueel ongezond gedrag. Binnen het Vlaggensysteem wordt hierin onderscheid gemaakt tussen licht, ernstig en zwaar seksueel overschrijdend gedrag (Frans & Franck, 2011).

Begrip	Dimensies	indicator	Vragen
<p>Seksueel ongezond gedrag</p> <p>Definitie: Normen en grenzen van de jongere wordt overschreden.</p> <p>Het Vlaggensysteem maakt aan de hand van de inzet van vlaggen met verschillende kleuren een duidelijk onderscheid tussen seksueel gezond en ongezond gedrag. Wij zijn vooral benieuwd wat studenten onder dit begrip verstaan en hoe ze aan dit beeld zijn gekomen.</p>	Kennis	<ul style="list-style-type: none"> - Definitie - Beeldvorming - opleiding 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat verstaan jullie onder seksueel ongezond gedrag? - Hoe heb je hier voor jezelf een beeld van gevormd? - Heb je hier tijdens je opleiding les over gehad en heb je hier iets in gemist?
	Vlaggensysteem	<ul style="list-style-type: none"> - Criteriapunten 	<ul style="list-style-type: none"> - Inzet Vlaggensysteem ☐ Laat de deelnemers de kleur kiezen die zij denken dat het best past bij het plaatje past en laat beargumenteren. (Hierdoor krijgen de studenten de gelegenheid om te beargumenteren wat zij verstaan onder gezond/ongezond seksueel gedrag)

Waarnemen

Waarnemen is het verkrijgen van informatie via je zintuigen: **zien**, **horen**, ruiken, **voelen** en proeven (Burik, 2006).

Begrip	Dimensies	indicator	Vragen
Waarnemen Definitie: Mate waarin men informatie vastlegt door middel van de zintuigen.	Vastleggen	- informatie	<ul style="list-style-type: none">- Hoeveel aandacht wordt er besteed aan het vastleggen van seksueel gedrag bij de jongeren?- Heb je voor dat je aan je stage begon genoeg informatie gekregen over het seksueel gedrag van jongeren?- Hoe heb je dit ervaren?
	Kijken	- Zien	<ul style="list-style-type: none">- Wat zie je op je stage en tijdens je opleiding als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
	Luisteren	- horen	<ul style="list-style-type: none">- Wat hoor je op je stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?- Hoe ga je hier als stagiaire mee om?
	Gevoelens	-	<ul style="list-style-type: none">- Wat doet het met je als je seksueel gezond en ongezond gedrag tegenkomt tijdens je stage en/of opleiding?

Signaleren

Signaleren wil zeggen dat men gealarmeerd wordt door een waarschuwingsteken (**signaal**). Het vormt een vervolg op het waarnemen. Signaleren begint wanneer een **handeling** en/of gebeurtenis van een ander je aandacht trekt of je een gevoel van onrust geeft. De signalen die je opvangt geven men de drang om in **actie** over te gaan (Traject welzijn, n.d).

Begrip	Dimensies	indicator	Vragen
Signaleren Definitie: Een handeling of gebeurtenis trekt je aandacht.	Vastleggen	<ul style="list-style-type: none">- Signalen- Stage	<ul style="list-style-type: none">- Heb je tijdens je stage met jongeren wel eens signalen opgevangen van seksueel gezond en ongezond gedrag?
	handelen	<ul style="list-style-type: none">- signalen- omgaan- reactie	<ul style="list-style-type: none">- Hoe ben je met signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag omgegaan?- Wist je, voordat je het signaal opving, hoe je hier moest handelen?- Wat was jou reactie op seksueel gedrag?

	Omgaan met	<ul style="list-style-type: none"> - Signalen - Opleiding 	<ul style="list-style-type: none"> - Het je tijdens je opleiding geleerd over het signaleren van seksueel gezond en ongezond gedrag? - Zo ja, hoe kon je deze informatie toepassen tijdens je stage?
--	------------	---	--

Bespreikbaar maken

Bespreikbaar maken betekent dat je **samen** met de ander op zoek gaat naar wat iets voor je **betekent** en wat het met je **doet**.

Begrip	Dimensies	indicatoren	Vragen
Bespreikbaar maken Definitie: Mate waarin men opzoek gaat naar wat een situatie voor de persoon betekend en bespreekt dit met anderen.	Gevoelens	<ul style="list-style-type: none"> - Betekenis - Aandacht geven aan - Nadenken over 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat voor gevoelens komen naar boven wanneer je seksueel gezond en ongezond gedrag bespreikbaar maakt? - Wat doen deze gevoelens met jou als persoon? - Op wat voor manier geef jij aandacht aan je eigen gevoelens met betrekking tot een situatie omtrent seksueel gezond/ongezond gedrag? - Hoe vaak denk je na over wat een situatie voor jou betekent?
	Bespreken	<ul style="list-style-type: none"> - Collega's - Jongeren - Gesprek starten 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag onder collega's bespreikbaar gemaakt? - Wat vind je van de manier waarop seksueel gedrag bespreikbaar wordt gemaakt? - Heb je zelf wel eens het voortouw genomen in het bespreikbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens je stage? - Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreikbaar gemaakt met de jongeren binnen de instelling? - Hoe ga je hier als stagiaire mee om? - Hoe reageren jongeren op jou als je seksueel gedrag bespreikbaar maakt?
	Leren bespreken	<ul style="list-style-type: none"> - Praten over - Onderwijs over seksualiteit 	<ul style="list-style-type: none"> - Heb je tijdens je opleiding les gehad over het omgaan en bespreikbaar maken van seksueel gedrag? - Hoe belangrijk vindt je het dat de opleiding (meer) aandacht besteed aan het bespreikbaar maken van seksualiteit?

Competenties

Een competentie is een combinatie van kennis, vaardigheden en attitude die nodig zijn voor het uitvoeren van een bepaalde taak (Muller, 2009).

Begrip	Dimensies	indicator	Vragen
Competenties Definitie: Kennis, vaardigheden en attitude die de student nodig heeft.	Kennis	<ul style="list-style-type: none">- Vaardigheden- Bespreken seksualiteit	<ul style="list-style-type: none">- Zijn jullie bekend met de competenties waaraan je als professional moet voldoen op het gebied van seksueel gezond en ongezond gedrag?- Beschikken jullie over voldoende competenties om seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar te maken?
	Vaardigheden	<ul style="list-style-type: none">- Bespreekbaar maken- Signalen- Stage	<ul style="list-style-type: none">- Hoe zijn deze competenties teruggekomen tijdens je stage?- Welke competenties hebben studenten nodig om signalen van seksueel gedrag te bespreken met een begeleider/werknemer?- Welke competenties hebben studenten dan nodig om signalen van seksueel gedrag te bespreken met een cliënt?
	Attitude	<ul style="list-style-type: none">- Gedrag- Mening- Onderwijs	<ul style="list-style-type: none">- Hoe zijn deze competenties teruggekomen tijdens je opleiding?- Hoe kan de onderwijspraktijk ervoor zorgen dat studenten over deze competenties beschikken?- Wat vind je ervan als er onderwijs wordt aangeboden met betrekking tot seksualiteit en intimiteit in de hulpverlening?

Schriftelijke uitwerking

Probleemstelling:
 Wat zijn de ervaringen van docerend studenten ASM/ASB als het gaat om het waarnemen, signaliseren en bespreekbaar maken van seksueel geïnd en ongeïnd gedrag tijdens opleiding en stage binnen een jeugdzorgorganisatie?

1. **Waarnemen**
 Verkrijgen van informatie via je zintuigen: zien, horen, ruiken en proeven

- Wat zie je op je stage en tijdens je opleiding als het gaat om seksueel geïnd en ongeïnd gedrag?
- Wat hoort je?
- Wat is je gevoel hierbij? Waar door het met je?

2. **Signaliseren**
 Men wordt gealarmeerd door een waarschuwingssignaal (signaal). Het vormt een voorloopje het waarnemen. De signalen die je opvangt geven men de dring om in actie over te gaan.

- Wat is de signaal / opleiding signalen opgevangen?
- Hoe ben je met deze signalen omgegaan?
- Wist je hoe je moest handelen?
- Was over getuigd op opleiding?

3. **Bespreekbaar maken**
 Samen met de ander op zoek gaan naar wat er is door je betrekt en waar het met je doet

- Hoe wordt seksueel geïnd ^{en ongeïnd} gedrag bespreekbaar gemaakt onder collega's op je stage?
- met de jongeren?
- Heb je hier zelf wel een de eerste stap in gezet?
- Hoe is dat tijdens opleiding teruggekomen?

4. **Seksueel geïnd gedrag**
 Wanneer alle criteria punten van het Vloggensysteem aanwezig zijn

- Wat verspan die incidenten onder seksueel geïnd gedrag?
- Hoe is die bestel gevormd?
- Hoe teruggekomen tijdens opleiding?
- Invullen Vloggensysteem

5. **Seksueel ongeïnd gedrag**
 Wanneer een van de criteria punten van het Vloggensysteem niet aanwezig is

- Onder seksueel ongeïnd gedrag?
- Hoe gevormd?
- Opleiding?
- Invullen Vloggensysteem

6. **Competenties**

- 1) Wat waren de studenten hier over?
- 2) Teruggelaten tijdens opleiding?
- 3) Stage?
- 4) Voldoende competenties voor bespreekbaar maken met = client + signaleren + werkgevers / collega's
- 5) Wat kan de onderwijspraktijk hier aan bijvoegen?

Bijlage 3: Topiclijst

Aan de hand van het boek 'Onderzoek doen! Kwantitatief en kwalitatief onderzoek' (Fisher & Julsing, 2014) is hier een categorisatie gemaakt voor het volledig kunnen uitwerken van de interviews. Dit vormt de topiclijst.

Categorie 1: Kennismaking

- Leeftijd
- Studie
- Stage

Categorie 2: Seksueel gezond gedrag

- Betekenis
- Beeldvorming
- Opleiding

Categorie 3: Seksueel ongezond gedrag

- Betekenis
- Beeldvorming
- Opleiding

Categorie 4: Waarnemen

- Zien
- Horen
- Gevoel
- Vastlegging
- Opleiding

Categorie 5: Signaleren

- Signalen
- Reactie
- Opleiding

Categorie 6: Bespreekbaar maken

- Werkwijze
- Collega's
- Jongeren
- Gevoel

Categorie 7: Competenties

- Kennis
- Stage
- Signaleren
- Bespreekbaar maken
- Opleiding

Bijlage 4: De mogelijke interviewvragen aan de hand van de topiclijst

Kennismaking

1. Studeer je MWD, SPH of CMV?
2. Is dit je eerste sociale studie of heb je een vooropleiding gevolgd?
3. Waar loop je op dit moment stage en kun je kort vertellen wat de instelling/organisatie de jongeren allemaal aanbiedt?
4. Hoeveel uur per week ben je op je stage?
5. Hoe lang loop je nu stage?
6. Wat zijn jouw werkzaamheden binnen de instelling en hoe zelfstandig voer je deze uit?
7. Wordt er binnen je stage gewerkt met een beleid als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
8. Zijn jullie al bekend met het Vlaggensysteem? Wordt hier binnen jouw stage mee gewerkt?
9. Hoe zou je de werksfeer onder werkgevers, werknemers en stagiaires beschrijven?
10. Wordt er veel gepraat en goed gecommuniceerd met elkaar?
11. Zijn er vaak momenten waarop jullie samenkomen, bijvoorbeeld een wekelijkse vergadering?
12. Voel jij je als stagiaire vrij genoeg om te kunnen zeggen wat je kwijt wil?

Seksueel gezond gedrag

13. Wat verstaan jullie onder seksueel gezond gedrag?
14. Hoe heb je hier voor jezelf een beeld van gevormd?
15. Heb je hier tijdens je opleiding les over gehad en heb je hier iets in gemist?

Seksueel ongezond gedrag

16. Wat verstaan jullie onder seksueel ongezond gedrag?
17. Hoe heb je hier voor jezelf een beeld van gevormd?
18. Heb je hier tijdens je opleiding les over gehad en heb je hier iets in gemist?

Waarnemen

19. Hoeveel aandacht wordt er besteed aan het vastleggen van seksueel gedrag bij de jongeren?
20. Heb je voor dat je aan je stage begon genoeg informatie gekregen over het seksueel gedrag van jongeren?
21. Hoe heb je dit ervaren?
22. Wat zie je op je stage en tijdens je opleiding als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
23. Wat hoor je op je stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
24. Hoe ga je hier als stagiaire mee om?
25. Wat doet het met je als je seksueel gezond en ongezond gedrag tegenkomt tijdens je stage en/of opleiding?

Signaleren

26. Heb je tijdens je stage met jongeren wel eens signalen opgevangen van seksueel gezond en ongezond gedrag?
27. Hoe ben je met signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag omgegaan?
28. Wist je, voordat je het signaal opving, hoe je hier moest handelen?
29. Wat was jouw reactie op seksueel gedrag?
30. Het je tijdens je opleiding geleerd over het signaleren van seksueel gezond en ongezond gedrag? Zo ja, hoe kon je deze informatie toepassen tijdens je stage?

Bespreekbaar maken

31. Wat voor gevoelens komen naar boven wanneer je seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar maakt?
32. Wat doen deze gevoelens met jou als persoon?
33. Op wat voor manier geef jij aandacht aan je eigen gevoelens met betrekking tot een situatie omtrent seksueel gezond/ongezond gedrag?
34. Hoe vaak denk je na over wat een situatie voor jou betekent?
35. Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag onder collega's bespreekbaar gemaakt?
36. Wat vind je van de manier waarop seksueel gedrag bespreekbaar wordt gemaakt?
37. Heb je zelf wel eens het voortouw genomen in het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens je stage?
38. Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar gemaakt met de jongeren binnen de instelling?
39. Hoe ga je hier als stagiaire mee om?
40. Hoe reageren jongeren op jou als je seksueel gedrag bespreekbaar maakt?
41. Heb je tijdens je opleiding les gehad over het omgaan en bespreekbaar maken van seksueel gedrag?
42. Hoe belangrijk vindt je het dat de opleiding (meer) aandacht besteed aan het bespreekbaar maken van seksualiteit?

Competenties

43. Zijn jullie bekend met de competenties waaraan je als professional moet voldoen op het gebied van seksueel gezond en ongezond gedrag?
44. Beschikken jullie over voldoende competenties om seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar te maken denk je?
45. Hoe zijn de competenties teruggekomen tijdens je stage?
46. Welke competenties hebben studenten nodig om signalen van seksueel gedrag te bespreken met een begeleider/werknemer?
47. Welke competenties hebben studenten dan nodig om signalen van seksueel gedrag te bespreken met een cliënt?
48. Hoe zijn deze competenties teruggekomen tijdens je opleiding?
49. Hoe kan de onderwijspraktijk ervoor zorgen dat studenten over deze competenties beschikken?
50. Wat vind je ervan als er onderwijs wordt aangeboden met betrekking tot seksualiteit en intimiteit in de hulpverlening?

Bijlage 5: Uitwerking methodische analyse interviews

Methodiek: Vergelijkingsmethode met arceringen

Uitwerking: Woordelijke uitgewerkte interviews

Wat is seksueel gezond en ongezond gedrag volgens derdejaars studenten ASH en hoe zijn deze begrippen teruggekomen tijdens de opleiding? (Literatuur & Interviews)

Vraag	Wat wordt er onder de studenten verstaan onder seksueel gezond gedrag?
Respondent 1	Al het seksuele gedrag dat binnen de grenzen valt. Beide partijen moeten instemmen met het gedrag dat ze laten zien en het gedrag moet ook bij de leeftijd passen. Dingen waar de jongeren zich niet fijn bij voelen, moeten ze kunnen aangeven op dat gebied. Voor iedereen zijn die grenzen weer anders denk ik. Ik merk hierbij dat ik eigenlijk uit ga van mijn eigen grenzen en dus kijk naar mijn eigen waarden en normen.
Respondent 2	Al het gedrag dat niet grensoverschrijdend is. Eigenlijk niet te ver gaan en rekening houden met wat de ander wil. Ook is het denk ik belangrijk dat je weet wat de ander wel en niet wil en wat bij de leeftijd hoort.
Respondent 3	Ik denk dat iedereen hier eigen ideeën over ontwikkeld tijdens bepaalde fases. Ik denk dat het vooral belangrijk is dat je op dit gebied dingen doet die goed voelen bij beiden partijen en dat het binnen de grenzen valt. Nou ja als een jongen bijvoorbeeld verder wil gaan dan het meisje moet het meisje dit kunnen aangeven. Wanneer het meisje door zou gaan, is dit in mijn ogen al grensoverschrijdend en dus seksueel ongezond. Ik kijk hierbij vooral naar grenzen en leeftijd.
Respondent 4	Gedrag op seksueel gebied waarbij allebei de partijen instemmen en waar ze zich allebei fijn bij voelen. Er mogen geen nare gevoelens aan overgehouden worden en grenzen moeten bewaakt worden.
Respondent 5	Seksueel gedrag dat bij de leeftijd past en ook bij het moment waarop het gebeurt past. Ook moeten beiden partijen instemmen.
Respondent 6	Alles wat binnen de grenzen valt en waar beiden partijen mee instemmen. Het moet voor beiden partijen fijn en niet grensoverschrijdend zijn en ik denk dat hier ook gekeken moet worden naar wat er bij de leeftijd past en wat niet.
Conclusie	Alle respondenten geven bij deze onderzoeksvraag aan dat ze hier vooral letten op grenzen en de overschrijding hiervan. Wanneer deze niet overschreden worden, is het gedrag niet seksueel ongezond. Hiernaast geven vijf respondenten aan ook te kijken naar de leeftijd van de jongeren en het gedrag dat hierbij past. Vier van de respondenten vinden het instemmen van beiden partijen ook een onderdeel van seksueel gezond gedrag.

Vraag	Wat wordt er onder de studenten verstaan onder seksueel ongezond gedrag?
Respondent 1	Eigenlijk denk ik hier op dezelfde manier over als seksueel gezond gedrag. Ik denk dat dit gedrag is dat bij de leeftijd past en waar beide partijen mee instemmen . Ze moeten het wel allebei oké vinden wat er gebeurt. Op stage zie ik eigenlijk niet echt dingen gebeuren waar niet mee in wordt gestemd. Alles loop gewoon goed en de begeleiding houdt het in gaten.
Respondent 2	Grensoverschrijdend gedrag eigenlijk. Als het niet leeftijdsadequa at is en de ander bijvoorbeeld niet mee instemt .
Respondent 3	In mijn ogen is dit wanneer een van de twee mensen ergens niet mee instemt of als het gedrag bijvoorbeeld niet bij de leeftijd past.
Respondent 4	Gedrag waar een van de partijen niet mee instemt en waar een van de partijen zich niet goed bij voelt.
Respondent 5	Wanneer een van de twee iets moet doen tegen zijn of haar zin in en er dus niet mee instemt of wanneer het niet past bij de leeftijd en omgeving is er naar mijn mening sprake van seksueel ongezond gedrag.
Respondent 6	Ik versta hieronder gedrag dat over grenzen heen gaat. Iets waar je je niet goed en fijn bij voelt en niet mee instemt . Ook kijkend naar wat er bij de leeftijd past en wat niet.
Conclusie	Vijf van de zes respondenten geven aan te letten op leeftijd als het gaat om seksueel ongezond gedrag. Volgens hen moet er gekeken worden of het seksuele gedrag dat een jongere laat zien, past bij de leeftijd. Wanneer dit niet het geval is, spreken zij van seksueel ongezond gedrag. Twee respondenten geven aan dat wanneer er over de grenzen van de jongeren heengegaan wordt als het gaat om seksualiteit, je kan spreken van seksueel ongezond gedrag. Alle respondenten geven aan dat het instemmen van beiden partijen van belang is bij het bepalen van seksueel gezond en ongezond gedrag. Wanneer een van de jongeren niet mee instemt, is het seksuele gedrag ongezond. Een van de respondenten benoemt ook de omgeving waarin het seksuele gedrag zich afspeelt. Wanneer deze omgeving niet passend is bij het gedrag, kan er volgens deze respondent ook gesproken worden van seksueel ongezond gedrag.

Vraag	Hoe hebben studenten een beeld gevormd van seksueel gezond gedrag?
Respondent 1	Ik ga vaak uit van mijn eigen waarden en normen op dat gebied. Ik kijk naar waar mijn eigen grenzen liggen en luister naar mijn gevoel . Als ik een bepaald soort gedrag bijvoorbeeld niet vind passen bij bijvoorbeeld de leeftijd van een cliënt bespreek ik dit met zijn of haar begeleider.
Respondent 2	Ik denk vooral kijkend naar mijn eigen grenzen .
Respondent 3	Kijkend naar mijn eigen grenzen en gevoel .
Respondent 4	Ik weet zelf goed wat ik wel en niet fijn vind. Ik denk dat ik dan vooral naar mezelf kijk en naar mijn eigen grenzen en wat ik bijvoorbeeld wel en niet fijn zou vinden. Ik denk ook verhalen die je hoort uit je omgeving en je opvoeding waarin je hierover waarden en normen vormt.
Respondent 5	Luisterend naar mijn eigen gevoel hierbij en mijn eigen ervaringen op dit gebied. Ook heeft mijn opvoeding hierbij een rol gehad denk ik. Mijn normen en waarden hierover zijn hier mede door gevormd.
Respondent 6	Ik denk vanuit mijn eigen normen en waarden . Ik denk niet dat ik hele rare ideeën heb als het gaat om seksueel gezond gedrag en ga hierbij veel mijn gevoel achterna.
Conclusie	Vier respondenten geven aan een beeld gevormd te hebben van seksueel gezond gedrag door het kijken en afwegen van de eigen waarden en normen hierover. Ook geven vier respondenten aan hier te kijken naar eigen grenzen . Drie respondenten luisteren hierbij ook naar hun gevoel en laten dit dus meespelen in hun beeldvorming van seksueel gezond gedrag. Ten slotte geeft een respondent aan ook omgeving en gebeurtenissen die zich hierin hebben afgespeeld mee te laten spelen in de beeldvorming van seksueel gezond gedrag.

Vraag	Hoe hebben studenten een beeld gevormd van seksueel ongezond gedrag?
Respondent 1	Kijkend naar mijn eigen grenzen denk ik. Tijdens de lessen van pedagogiek leer je wel wat over de leeftijd en ontwikkeling die hier bij hoort maar ik kijk denk ik sneller naar mijn eigen gevoel en normen en waarden . Ik heb hier op school te weinig informatie over gehad.
Respondent 2	Kijkend naar mijn eigen grenzen en normen en waarden .
Respondent 3	Eigenlijk vanuit eigen ervaringen en kijkend naar mijn eigen grenzen . Ik kan dus goed begrijpen dat hier verschillende ideeën over bestaan bij de meeste mensen.
Respondent 4	Kijkend naar mijn eigen normen en waarden en ik denk ook vanuit eigen ervaringen en opvoeding.
Respondent 5	Weer kijkend naar mijn eigen ervaring op dit gebied en naar mijn waarden en normen hierin. Ik heb hier geen les over gehad, dus ga vooral uit van mijn eigen grenzen .
Respondent 6	Eigenlijk door te kijken naar mijn eigen grenzen .
Conclusie	Vijf respondenten geven aan een beeld gevormd te hebben van seksueel ongezond gedrag door te kijken naar waar hun eigen grenzen liggen op dit gebied. Vier van de zes respondenten laten hierin ook hun waarden en normen meespelen. Een respondent geeft aan ook naar zijn gevoel te hebben geluisterd. Drie respondenten hebben bij hun beeldvorming over seksueel ongezond gedrag ook gekeken naar ervaringen die zij hierin mee hebben gemaakt.

Vraag	Hoe is het onderwerp seksueel gezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?
Respondent 1	Ik heb hier tijdens het blok over pedagogiek wel les over gehad. Dit was eigenlijk een beetje de seksuele ontwikkeling van kinderen en dus echt theorie en weinig praktijk. We hebben bijvoorbeeld niet aan de hand van casussen les gehad over seksueel gezond en ongezond gedrag en ik denk dat dit wel belangrijk is als het gaat om dit onderwerp.
Respondent 2	Ik heb hier tijdens mijn opleiding niks over gehad en ben hier vooral vanuit stage veel meer over te weten gekomen.
Respondent 3	Hier heb ik tijdens mijn opleiding nog helemaal geen les over gehad.
Respondent 4	Nee niet dat ik me kan herinneren in ieder geval.
Respondent 5	Ik heb hier niks over geleerd volgens mij tot nu toe. Het zou wel fijn zijn hier les over te krijgen en er meer kennis over te hebben voordat de stages beginnen.
Respondent 6	Ik heb hier helemaal geen les over gehad.
Conclusie	De eerste respondent geeft aan heel algemeen les te hebben gehad over seksueel gezond gedrag. Hierbij ging het vooral over de seksuele ontwikkeling van kinderen en niet specifiek over seksueel gezond en ongezond gedrag. De overige vijf respondenten geven aan dat het onderwerp seksueel gezond gedrag niet is teruggekomen tijdens de opleiding.

Vraag	Hoe is het onderwerp seksueel ongezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?
Respondent 1	Ja zoals ik al zei tijdens pedagogiek. Maar dit ging hier niet erg specifiek in op seksueel gezond en ongezond gedrag. Vooral de ontwikkeling. Ik weet hier dus niet echt veel over en had het wel fijn gevonden hier meer les over te krijgen voordat ik aan mijn stage begon. Nu weet ik niet zo goed hoe ik moet handelen in dit soort situaties en stap ik al gauw naar een persoonlijke begeleider.
Respondent 2	Ik heb hier helemaal geen les over gehad dus in principe op dat gebied veel gemist.
Respondent 3	Dit is niet teruggekomen tijdens mijn opleiding.
Respondent 4	Nee. Ik denk dat kennis hierover geen kwaad kan voordat je het werkveld instapt. Hoe je bijvoorbeeld iemand op de juiste manier kan begeleiden bij seksueel misbruik of kenmerken van de gevolgen hiervan zodat ik het kan signaleren. Tot nu toe heb ik hier nog niks over gehad op school.
Respondent 5	Ik heb hier geen les over gehad dus eigenlijk veel in gemist. Voordat ik aan mijn stage begon wist ik dus helemaal niet hoe ik het moest herkennen of bespreken. Ik heb hier vooral op stage, dus pas op het moment dat ik het tegenkom, veel over geleerd.
Respondent 6	Ik heb hier geen les over gehad. Het is dus helemaal niet teruggekomen.
Conclusie	De eerste respondent geeft aan heel algemeen les te hebben gehad over seksueel ongezond gedrag. Hierbij ging het vooral over de seksuele ontwikkeling van kinderen en niet specifiek over seksueel gezond en ongezond gedrag. De overige vijf respondenten geven aan dat het onderwerp seksueel ongezond gedrag niet is teruggekomen tijdens de opleiding.

Wat wordt er door derdejaars studenten waargenomen op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en hoe is dit teruggekomen tijdens de opleiding?
(Interviews)

Vraag	Wat zien studenten op hun stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
Respondent 1	Ik zie dat de jongeren er veel mee bezig zijn. Ze zijn op een leeftijd waarin ze veel ontwikkelen , ontdekken en experimenteren op dat gebied. Veel hebben er een vriendje of vriendinnetje en zijn seksueel actief. Ik zie het wel echt leven hier op mijn stage.
Respondent 2	Ik zie dat de jongeren er echt mee bezig zijn en zich er in ontwikkelen . Ik zie dat dit vanuit mijn stageplaats zo goed mogelijk wordt opgevangen.
Respondent 3	Ik zie dat de jongeren er erg mee bezig zijn. Soms worden cliënten hier ook wel eens verliefd op elkaar. Het is een leeftijd waar veel experimenteren bij hoort denk ik en dat merk je wel als ze verliefd zijn.
Respondent 4	De jongeren zijn er veel mee bezig en hebben vaak een vriendje of vriendinnetje waar ze natuurlijk mee gaan experimenteren . Het is meestal gezond gedrag, alleen uit het verleden van de cliënten krijgen we eigenlijk te maken met seksueel ongezond gedrag. Ik zie dat deze cliënten hier erg door gevormd worden en dat het een groot deel van hun leven uitmaakt en dat dit zich uit door bijvoorbeeld afzonderen van de groep of het gesloten zijn in een gesprek.
Respondent 5	Ik zie dat het veel leeft hier binnen de instelling. De jongeren hebben natuurlijk ook een leeftijd waarbij ze veel ontdekken en experimenteren op dit gebied. Ook komt seksueel ongezond gedrag voor op mijn stage. Ik zie hoe dit invloed heeft op het leven van een jongere door bijvoorbeeld gedragsproblemen die hieruit voort komen.
Respondent 6	Ik zie dat er veel mensen zijn die hier mee te maken krijgen en vooral tijdens de gesprekken met jongeren. Ik zie dat de jongeren zich er mee bezig houden en aan het experimenteren zijn en vooral op zoek gaan naar hun eigen grenzen hierin. Ook zie ik gevolgen van seksueel ongezond gedrag, bijvoorbeeld bij misbruik. Hier komen vaak gedragsproblemen vandaan bij jongeren en dit merk ik tijdens de begeleiding door het gedrag dat ik zie.
Conclusie	Wat opvalt is dat de respondenten hier allemaal aangeven dat ze zien dat de jongeren er veel mee bezig zijn. Alle respondenten geven aan dat ze de jongeren veel zien experimenteren en twee respondenten geven aan dan ze zien dat de jongeren zich hierin aan het ontwikkelen zijn op dit gebied. Ook geven drie respondenten aan dat ze bij jongeren die met seksueel ongezond gedrag te maken hebben gehad zien hoe dit het gedrag van die jongere kan beïnvloeden.

Vraag	Wat horen studenten op hun stage als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag?
Respondent 1	Ik hoor de jongeren er veel over praten. Ook hoor ik mijn collega's vaak praten over dit soort situaties. Vaak gaat het dan over hoe ze hier het beste mee om kunnen gaan. Dit hoor ik meestal terug in de casusbesprekingen.
Respondent 2	Ik hoor veel op dit gebied. Er wordt door de jongeren zelf over gepraat en ik hoor mijn collega's ook vaak over deze onderwerpen praten omdat ze een casus hebben waarbij dit terugkomt. Er zijn veel jongeren die seksueel misbruikt zijn waar wij passende begeleiding aan moeten geven. We hebben het er dus vaak over op welke manier we dit het beste aan kunnen pakken tijdens het bespreken van deze casussen. Ik hoor dus dat dit onderwerp leeft bij ons.
Respondent 3	Ik hoor dat de jongeren er veel mee bezig zijn en er over praten met elkaar. Ook hoor ik dat er regelmatig wordt gesproken over deze onderwerpen door collega's tijdens de vergaderingen en casusbesprekingen.
Respondent 4	De jongeren mogen geen relatie met elkaar hebben als ze allebei op de groep wonen. Maar als je een groep jongeren bij elkaar zet, gebeurt dit toch wel. Uiteindelijk zijn er altijd wel mensen die interesses krijgen in elkaar. Hier hoor je de jongeren dan veel over praten. Ook met mijn collega's heb ik het hier over. Ik hoor dus dat mensen zich er veel mee bezig houden.
Respondent 5	Ik hoor dat er veel over gepraat wordt in de vergaderingen en door collega's onderling. Ook hoor ik de jongeren er veel over praten. Wanneer ze bijvoorbeeld verliefd zijn gaat een groot deel van het gesprek over dat verliefd zijn en wat daar allemaal bij komt kijken.
Respondent 6	Ik hoor van collega's wel eens een casus waarin het voorkomt. Dit wordt ook besproken in de vergaderingen. Eigenlijk hoor ik het bij alle jongere cliënten van me terug. Ik merk dat jongeren veel bezig zijn met experimenteren en hoor ze hier dan ook vaak over praten tijdens gesprekken.
Conclusie	Alle respondenten geven aan dat ze horen dat de jongeren bezig zijn met seksueel gezond en ongezond gedrag doordat hier door hun over gepraat wordt. Hiernaast geven ook alle respondenten aan dat zij collega's horen praten over de onderwerpen. Dit gebeurt tijdens vergaderingen en casusbesprekingen.

Vraag	Wat is het gevoel van dat studenten krijgen als ze te maken krijgen met seksueel gezond en ongezond gedrag?
Respondent 1	Het geeft toch wel een soort van onzekerheid omdat vooral seksueel ongezond gedrag, maar ook seksueel gezond gedrag zulke beladen onderwerp zijn. Ik heb er nooit es over gehad dus zou ook niet weten wat wel en wat niet goed is in zo'n situatie.
Respondent 2	Soms voel ik me best machteloos omdat ik de cliënt zo graag wil helpen maar niet goed weet hoe ik dat moet doen. Toen ik begon met deze stage wist ik helemaal niks over dit onderwerp. Daardoor voelde ik me ook wel eens onzeker. Gelukkig heb ik hier vanuit mijn stage een goede basis over gekregen.
Respondent 3	Het is gewoon een lastig en heel persoonlijk onderwerp. Tijdens mijn opleiding ben ik het niet tegengekomen en daarom heb ik er geen kennis over en weet ik bijvoorbeeld niet wat ik absoluut niet kan doen. Vooral die onzekerheid is iets wat ik voel tijdens mijn begeleiding.
Respondent 4	Seksueel gezond gedrag is voor mij persoonlijk best makkelijk om mee om te gaan en te bespreken. Ik probeer dit altijd zo luchtig mogelijk te houden bij de jongeren en voel me hier goed bij. Wanneer ik te maken krijg met seksueel ongezond gedrag, merk ik aan mezelf dat ik het vooral heel erg vind voor de cliënt. Ik neem het niet mee naar huis maar vind het wel heel sneu. Ik vind het ook moeilijk inschatten wat ik wel en niet kan doen en zeggen, soms maakt dit me een beetje onzeker. Hier schakel ik mijn begeleider vaak voor in.
Respondent 5	Gezond vind ik niet moeilijk om met seksueel gezond gedrag om te gaan en voel me hier dan ook gewoon prettig bij. Seksueel ongezond gedrag kan me wel aanrijpen merk ik. Ik

	vind het dan ook moeilijk hierin begeleiding te bieden omdat ik nooit les heb gehad op school en niet weet wat wel en niet kan. Hier voel ik me soms nog wel onzeker in maar gelukkig kan ik dit altijd bespreken met collega's.
Respondent 6	Het geeft me een gevoel van onzekerheid omdat ik niet goed weet hoe ik moet handelen. Tijdens mijn opleiding heb ik niks behandeld gekregen als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag. Ik heb dus niet genoeg kennis en vaardigheden om hier goed te kunnen handelen en dat maakt me onzeker.
Conclusie	Alle respondenten geven aan onzekerheid te voelen wanneer zij seksueel gezond en ongezond gedrag tegenkomen tijdens hun stage. Daarbij geven twee respondenten ook aan dat wanneer zij te maken krijgen met seksueel gezond gedrag, zij hier een goed en prettig gevoel bij hebben, terwijl het te maken krijgen met seksueel ongezond gedrag hun weer een gevoel van onzekerheid kan geven.

Vraag	Is het waarnemen van seksueel gezond en ongezond gedrag terug gekomen tijdens de opleiding?
Respondent 1	Alleen tijdens het vak pedagogiek iets over de ontwikkeling. Verder niet echt heel veel informatie. Ik denk niet genoeg. Het was heel algemeen allemaal en niet specifiek gericht op seksueel gezond en ongezond gedrag, laat staan hoe dit waar te nemen is.
Respondent 2	Nee dit is niet teruggekomen en ik heb alles wat ik nu weet over deze onderwerpen geleerd op stage.
Respondent 3	Nee tijdens mijn opleiding is dit niet teruggekomen.
Respondent 4	Nee, hier heb ik tot nu toe nog geen les over gehad.
Respondent 5	Nee helemaal niks.
Respondent 6	Nee, hier heb ik tijdens de opleiding niks over geleerd.
Conclusie	Vijf respondenten geven aan dat het waarnemen van seksueel gezond en ongezond gedrag niet is teruggekomen tijdens hun opleiding. Een respondent geeft aan wel les gehad te hebben over de seksuele ontwikkeling van een kind, maar niet oer het waarnemen zelf van seksueel gezond en ongezond gedrag. Dit is dus niet teruggekomen tijdens de opleiding van de respondenten.

Wat wordt er door derdejaars studenten gesignaleerd op hun stage als het gaat om seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het signaleren hiervan teruggekomen tijdens de opleiding? (Interviews)

Vraag	Vangen studenten signalen op van seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens hun stage?
Respondent 1	De jongeren zijn er veel mee bezig. Vooral dus wanneer ze verkering hebben of als ze verliefd zijn op iemand, dan uiten ze dit in hun gedrag en zijn ze bijvoorbeeld heel vrolijk. Ook signaleer ik dat ze veel experimenteren. Ze doen bijvoorbeeld geheimzinnig en praten er met elkaar over. Ik signaleer dat de jongeren ontwikkelen en experimenteren door het seksuele gezonde gedrag dat ze laten zien. Seksueel ongezond gedrag heb ik tijdens mijn stage nog niet gesignaleerd.
Respondent 2	Ja, mijn cliënten zijn er veel mee bezig. Ik signaleer vooral seksueel gezond gedrag en dat uit zich bij de jongeren vooral in verliefdheid en nieuwsgierigheid over seksuele onderwerpen. Ik signaleer ook dat ze zich hier in ontwikkelen en dat ze experimenteren en erg zoekende zijn.
Respondent 3	Ik vang verschillende signalen op. De jongeren zijn er veel mee bezig, op zoek naar grenzen en praten over seksueel gedrag met elkaar. Ze zijn bijvoorbeeld heel opgewekt en vrolijk als ze verliefd zijn. Ik vang dus signalen op van seksueel gezond gedrag. Ook tijdens de vergaderingen signaleer ik dat dit onderwerp vaak terugkomt. Van seksueel ongezond gedrag heb ik ook signalen opgevangen. Een jongere die ik begeleid is bijvoorbeeld misbruikt. Dit uit zich in gedragsproblemen en dit signaleer ik bij haar.
Respondent 4	Ja, de jongeren zijn er veel mee bezig en dit merk je wel aan ze. Als ze elkaar bijvoorbeeld leuk vinden en dingen proberen op seksueel gebied vang ik hier wel signalen van op. Ik signaleer dat er veel wordt gezocht naar waar de grenzen van de jongeren liggen en dat zij zich hierin ontwikkelen en hier in experimenteren. Ook signaleer ik bij mensen die te maken hebben gehad met seksueel ongezond gedrag gedragsproblemen die hieruit voortkomen. Zo signaleer ik bijvoorbeeld bij een cliënt die te maken heeft gehad met seksueel ongezond gedrag automutilatie als gevolg hiervan.
Respondent 5	Ik signaleer dat het de jongeren bezig houdt. Als de jongeren bijvoorbeeld verliefd zijn merk je dat wel aan hoe ze zich gedragen. Maar ook de andere kant kom ik tegen op mijn stage: seksueel ongezond gedrag. Sommige jongeren hebben gedragsproblemen of zijn op sommige dagen super stil en dit kan voortkomen uit vroeger misbruik. Dit gedrag signaleer ik dus op stage. Deze jongeren laten dan bijvoorbeeld gedrag zien dat niet bij de leeftijd of omgeving past en hier vang ik signalen van op.
Respondent 6	Alleen tijdens gesprekken, maar dan worden signalen en het gedrag dat hieruit voortkomt ook letterlijk besproken met de cliënt. Sommige cliënten begeleid ik maar een paar weken en sommige cliënten krijgen hier bijvoorbeeld al een jaar begeleiding. In de korte contacten ben ik naar mijn weten nog nooit signalen tegengekomen.
Conclusie	Vijf respondenten geven aan dat zij vooral signalen opvangen van seksueel gezond gedrag. Dit uit zich in het gedrag (bijvoorbeeld verliefdheid) maar ook in onderzoekend en experimenteel gedrag onder de jongeren. De jongeren praten volgens deze respondenten vaak over seksueel gezond en ongezond gedrag met elkaar en dit wordt gesignaleerd. Drie van de zes respondenten geeft aan tijdens hun stage signalen van seksueel ongezond gedrag te hebben opgevangen. Een respondent vindt het moeilijk om antwoord te geven op deze vraag, omdat zij elke keer kort contact heeft met haar cliënten en het gedrag niet kan waarnemen en zo dus signalen op kan vangen van seksueel gezond en ongezond gedrag in de beschikbare tijd.

Vraag	Hoe gaan studenten om met signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag?
Respondent 1	Ik rapporteer alles in het systeem en dit wordt door mij en mijn collega's besproken tijdens vergaderingen en casusbesprekingen. Ik bespreek deze casussen ook met mijn begeleider . Ik weet zelf niet precies hoe ik met deze signalen om kan gaan en voor mij is het dan prettig dit eerst te bespreken met iemand die dit wel weet.
Respondent 2	Ik bespreek een situatie waarin ik seksueel gezond en ongezond gedrag signaleer altijd met mijn begeleider omdat ik zelf niet goed weet hoe ik hier moet handelen. Hiervoor heb ik vanuit mijn begeleidster informatie gekregen. De gesprekken die gaan over de signalen voer ik vervolgens ook samen met mijn begeleidster. Hierna rapporteer ik alles zorgvuldig.
Respondent 3	Zo lang het gezond gedrag is, doe ik er niet heel veel mee. Ik rapporteer alles in het systeem en als het nodig is wordt het besproken tijdens de vergaderingen. Tijdens die leeftijd is het normaal om hier veel mee bezig te zijn en te experimenteren heb ik hier geleerd. Zo lang hier niets alarmerends in gebeurt, doe ik er ook niet veel mee. Soms heb ik het er wel eens over met de bewoners, bijvoorbeeld als ze een nieuw vriendje of vriendinnetje hebben. Bij ongezond gedrag schakel ik eigenlijk vaak mijn begeleider in. Ik communiceer het gelijk door omdat ik zelf eigenlijk niet goed weet hoe ik het beste in kan steken op deze signalen.
Respondent 4	Ik bespreek dit veel met mijn begeleider en collega's en rapporteer alles. Ik schakel vooral mijn begeleider in als het gaat om seksueel ongezond gedrag omdat ik zelf niet weet hoe je hier professioneel moet handelen en me hier onzeker bij voel.
Respondent 5	Ik bespreek dit eigenlijk altijd eerst met mijn begeleider om er zeker van te zijn dat ik geen verkeerder stappen zet voordat ik ga handelen. Hierna ga ik samen met mijn begeleider of alleen in gesprek met de jongere waarvan ik het signaal heb opgevangen. Deze gesprekken rapporteer ik en als het nodig is worden deze rapportages besproken in de vergaderingen.
Respondent 6	Als ik het tegenkom tijdens mijn eigen gesprekken en even niet weet hoe ik moet handelen, bespreek ik dit ook eerst met mijn begeleidster . Ik denk dus niet dat ik hier al helemaal zelfstandig in heb gehandeld en bespreek de signalen dus eerst altijd met mijn begeleider voordat ik zelf handel. De gesprekken worden vervolgens door mij verwerkt in het rapportagesysteem .
Conclusie	Alle respondenten geven aan zij de signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag rapporteren in het systeem waarmee gewerkt wordt binnen de desbetreffende organisatie. Hierbij geven alle respondenten ook aan casussen waarbij zij seksueel gezond of ongezond gedrag signaleren te bespreken met hun begeleider voordat hierin gehandeld wordt door de studenten zelf. Hier wordt door alle respondenten aan toegevoegd dat dit voorkomt uit onwetendheid over het omgaan met signalen van seksueel gezond en ongezond gedrag.

Vraag	Is het signaleren van seksueel gezond en ongezond gedrag teruggekomen tijdens de opleiding?
Respondent 1	Nee, niet dat ik weet in ieder geval.
Respondent 2	Nee.
Respondent 3	Nee hier heb ik niks over gehad.
Respondent 4	Tot nu toe nog niet.
Respondent 5	Ik heb hier nog nooit les over gehad dus ik mag blij zijn met de begeleiding die ik hier vanuit stage ontvang.
Respondent 6	Ik heb hier tijdens mijn opleiding geen les over gehad en het is ook niet in een andere vorm voorbij gekomen. Ik liep er dus tijdens mijn stage voor het eerst tegenaan.
Conclusie	Alle respondenten geven aan dat het signaleren van seksueel gezond en ongezond in geen enkele vorm terug is gekomen tijdens hun Sociale Studie op Avans 's-Hertogenbosch.

Op welke manier worden er door derdejaars studenten situaties bespreekbaar gemaakt op hun stage waarin er sprake is van seksueel gezond- en ongezond gedrag en is het bespreekbaar maken hiervan teruggekomen tijdens de opleiding? (Interviews)

Vraag	Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar gemaakt onder collega's
Respondent 1	Tijdens de vergaderingen wordt er veel over gepraat. Als er op dit gebied iets aan de hand is wordt hier ook goed over gerapporteerd zodat iedereen op de hoogte blijft. Tussen collega's wordt het onderwerp wel echt openlijk bespreekbaar gemaakt naar mijn idee. Dit gebeurt niet aan de hand van een beleid of protocol .
Respondent 2	Tijdens het bespreken van de casussen maar ook gewoon in de wandelgangen. We praten er heel open over met elkaar. Er is echt een goede sfeer wat dat betreft en niemand schaamt zich. Het bespreekbaar maken gebeurt niet aan de hand van regels of protocollen .
Respondent 3	Dit gebeurt vooral tijdens het bespreken van de casussen . Wanneer er iets is gebeurd op dit gebied wordt er over gerapporteerd en wordt het bespreekbaar gemaakt tijdens vergaderingen . Dit gaat niet volgens een speciaal beleid .
Respondent 4	Dit gebeurt vooral op momenten zelf. Wanneer er iets aan de hand is, wordt dit gelijk besproken met elkaar en gerapporteerd. Ook tijdens de vergaderingen komen deze onderwerpen vaak terug omdat de jongeren er gewoon heel veel mee bezig zijn. Dit bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag gebeurt niet aan de hand van een beleid of protocol .
Respondent 5	Tijdens de casuïstiekbesprekingen en tijdens andere vergaderingen . Hier is niet echt een richtlijn voor. Wanneer iemand hiermee te maken krijgt in een casus en hier vragen over heeft, kan diegene de casus inbrengen tijdens de vergadering om zo ook inzichten van andere collega's te krijgen. Ook buiten de vergaderingen wordt er met elkaar over gepraat en overlegd. Het is allemaal heel open op mijn stage en hier is geen beleid of protocol voor geschreven.
Respondent 6	Tijdens de vergaderingen en het bespreken van casussen . Ook houden we elkaar op de hoogte met rapportages in een systeem waar iedereen bij kan.
Conclusie	Volgens alle respondenten wordt seksueel gezond en ongezond gedrag onder collega's bespreekbaar gemaakt tijdens vergaderingen en casuïstiekbesprekingen . Drie van de zes respondenten geven hierbij aan dat er op hun stageplaats een open sfeer bestaat als het gaat om het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag. Het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag onder collega's gebeurt volgens alle respondenten niet volgens een beleid of protocol . Drie studenten geven aan dat dit op een open manier gebeurt.

Vraag	Hoe wordt seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar gemaakt met de jongeren?
Respondent 1	Begeleiders hebben hier zeker gesprekken over met de jongeren. Het wordt dus wel bespreekbaar gemaakt in persoonlijke gesprekken, maar heb hier zelf nooit het voortouw in gehad. Dit gaat niet volgens een methode of protocol .
Respondent 2	Zoals ik al zei worden hier gewoon gesprekken over gevoerd. Hier worden de jongeren vaak bij betrokken en samen wordt er naar een manier gezocht waarop het gedrag verantwoord en mogelijk veranderd kan worden. Dit gebeurt zo ver ik weet niet aan de hand van een protocol . Wel zetten sommige collega's het Vlaggensysteem in maar hier heb ik zelf nog niet mee te maken gehad.
Respondent 3	Dit gebeurt vooral tijdens de individuele gesprekken . Niet echt op een vaste manier. Er wordt gewoon over gepraat als daar behoefte aan is. Er bestaat geen beleid of protocol waarin staat hoe dit bespreekbaar gemaakt moet worden met de jongeren.
Respondent 4	We hebben het hier gewoon heel open over met elkaar. We hebben wekelijks gesprekken met de jongeren en het gaat ook vaak over seksueel gedrag. Dit gaat heel open en niet volgens een methode of protocol .
Respondent 5	Sommige collega's doen dat met het Vlaggensysteem . Dit zetten ze dan in tijdens het gesprek met de jongeren en soms ook voogden of ouders. Ik heb hier zelf nog niet mee gewerkt en heb vooral gesprekken gevoerd met de jongeren over dit onderwerp. Dit gebeurt dan niet aan de hand van een protocol of methode , maar heel open.
Respondent 6	Hier worden gewoon gesprekken over gevoerd. Dit gaat niet aan de hand van een protocol of een methode .
Conclusie	Alle respondenten geven aan dat het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag gebeurt tijdens gesprekken met de jongeren. Dit gebeurt volgens deze respondenten niet aan de hand van een methode of een protocol . Ook wordt door twee respondenten het Vlaggensysteem benoemd. De respondenten hebben hier zelf echter niet mee gewerkt en kunnen hier na doorvragen niet veel meer informatie over geven. Door sommige collega's wordt deze methode dus ingezet bij het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag met de jongeren.

Vraag	Hebben studenten tijdens hun opleiding les gehad over het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?
Respondent 1	Nee, niet zo ver ik weet.
Respondent 2	Nee hier heb ik nooit iets over gehad. Mij had het een hoop tijd gescheeld als ik al een soort van basis had gehad tijdens mijn opleiding voordat ik aan mijn stage begon. Nu ben ik vooral zelf achter dingen moeten komen via collega's terwijl dit eigenlijk een heel beladen en lastig bespreekbaar onderwerp is.
Respondent 3	Nee hier heb ik nooit iets over gehad.
Respondent 4	Ook hier heb ik tot nu toe nog niks over gehad.
Respondent 5	Ik heb hier tijdens mijn opleiding helemaal geen les over gehad.
Respondent 6	Voor zo ver ik weet is ook dit nog niet voorbij gekomen.
Conclusie	Tijdens de opleiding van de respondenten is het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag in geen enkele vorm teruggekomen. Hier hebben alle respondenten dus geen les over gehad

Welke competenties hebben studenten nodig om seksueel gezond en ongezond gedrag bespreekbaar te maken? (Literatuur & Interviews)

Vraag	Wat zijn vanuit de opleiding de verkregen competenties als het gaat om het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag?
Respondent 1	Ik denk het werken met, namens en voor cliënten . We hebben wel competenties gehad op school, maar heel algemeen en dus niet als het gaat om seksueel gezond en ongezond gedrag. Dus het waarnemen, signaleren en bespreekbaar maken hiervan.
Respondent 2	Ik weet wel een aantal competenties die je hier aan zou kunnen koppelen maar dit is tijdens de opleiding nooit echt gekoppeld aan seksueel gezond en overschrijdend gedrag. Daarom vind ik dat moeilijk om te zeggen. Het goed kunnen werken met, namens en voor de cliënt . Ik denk dat je hier heel goed moet kunnen luisteren en goede gespreksvaardigheden bij moet aanleren omdat het een beladen onderwerp is voor de cliënt, maar ook voor jou als professional. Ook de samenwerkingsverbanden komen hier terug denk ik. Het is belangrijk hierin te kunnen samenwerken en dit bespreekbaar te maken.
Respondent 3	Ik denk vooral het werken met, namens en voor de cliënt . Ook is het kunnen werken binnen de organisatie en de ideeën die hier bestaan over seksualiteit denk ik erg belangrijk. Ook het samenwerken met collega's komt hier weer terug. Eigenlijk heel veel competenties maar omdat het nooit gekoppeld is, is het ook moeilijk herkenbaar tijdens het lopen van mijn stage. Ik denk dat er begonnen moet worden bij kennis over het onderwerp. Op deze manier kun je seksueel gezond en ongezond gedrag waarnemen en signaleren. Ik denk dat als je dat kunt, je al best ver bent. Hierna kun je leren hoe je het bijvoorbeeld op een goede manier bespreekbaar kunt maken met de bewoner en collega's. Tijdens mijn opleiding zijn de competenties heel algemeen en niet gericht op het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag behandeld.
Respondent 4	Ik weet wel goed hoe ik in gesprek moet gaan met een cliënt en welke vaardigheden ik hierbij nodig heb. Ik weet alleen niet zo goed hoe ik dit kan koppelen aan seksueel gezond en ongezond gedrag. Werken met, namens en voor cliënten komen hier het meest terug denk ik.
Respondent 5	We werken wel met competenties maar dit is niet behandeld in combinatie met seksueel gezond en ongezond gedrag. Ik denk dat het werken met, namens en voor de cliënt hier terug zal komen, maar ook het werken binnen en voor een organisatie en team. Echt voor het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag is er geen link gelegd met de aangeboden competenties.
Respondent 6	Kennis over seksueel gezond en ongezond gedrag is hierbij de eerste stap. Wanneer je signalen leert kennen, kun je een volgende stap maken naar het signaleren en vervolgens het bespreekbaar maken van dit gedrag. Werken met, namens en voor de cliënt spelen hierin een grote rol. Omdat ik geen les heb gehad over deze onderwerpen en er geen verband is gelegd tussen de algemene aangeboden competenties vanuit school, vind ik het moeilijk om te zeggen welke competenties hiervoor aangeboden zijn.
Conclusie	Alle respondenten geven aan zijn vooral denken aan de door de opleiding geboden competenties die vallen onder werken met, namens en voor de cliënt . Drie respondenten geven aan ook de competenties die onder de organisatorische en bedrijfsmatige taken vallen, namelijk het werken in en vanuit een bedrijf en organisatie en het werken in samenwerkingsverbanden . Tot slot geven de studenten aan het moeilijk te vinden om te bepalen welke competenties aangeboden zijn tijdens hun opleiding omdat de verschillende competenties nooit in verband zijn gebracht met het bespreekbaar maken van seksueel gezond en ongezond gedrag.

Welke suggesties hebben studenten om het onderwijs te optimaliseren met betrekking tot seksueel gezond en ongezond gedrag?

Vraag	Op welke mogelijke manier zouden studenten de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag terug laten komen in de opleiding?
Respondent 1	Ik zou hier meer les over geven zodat er in ieder geval al kennis opgebouwd is. Theorie is hierbij het begin. Ik denk dat voorbeelden uit de praktijk hier heel belangrijk zijn omdat ik merk dat ik er in de praktijk pas voor het eerst tegenaan ben gelopen. Ik denk door er bijvoorbeeld een blok aan te besteden. Een blok waarin we algemene kennis krijgen maar ook veel voorbeelden uit de praktijk door het behandelen van bijvoorbeeld verschillende casussen en het uitspelen hiervan in rollenspellen . Ook zou ik de competenties er beter aan koppelen.
Respondent 2	Ik denk dat het voor iedere student belangrijk is hier theorie over gehad te hebben tijdens deze opleiding. Je gaat er hoogst waarschijnlijk mee te maken krijgen en dat is het belangrijk hier al enige kennis over te hebben. Hier een blok aan wijden zou dus nog niet eens een slecht idee zijn denk ik. Aan de hand van bijvoorbeeld een methodiek en casussen die uitgespeeld worden in rollenspellen . Veel informatie is belangrijk denk ik. Misschien is het uitnodigen van een professional uit de praktijk die hier veel mee te maken heeft ook een leuk idee. Ook denk ik dat beeldmateriaal een goed iets zou zijn als ik kijk naar dit onderwerp.
Respondent 3	Ik denk dat je dan moet beginnen met theorie en kennisvakken. De koppeling aan seksueel gezond en ongezond gedrag en de competenties is hierin ook een idee. Op deze manier zien ze ook in welke vaardigheden bij welke competentie terugkomen. Lessen met theorie en praktijkvoorbeelden zijn hier denk ik belangrijk.
Respondent 4	De onderwerpen in ieder geval voorbij laten komen ergens in de opleiding. Theorie dus. Het zou fijn zijn als dit gebeurt voordat we stage gaan lopen omdat we het hier ineens wel tegenkomen. Les over deze onderwerpen is dus wel belangrijk zodat je er kennis over hebt en het dus kan waarnemen en kan signaleren. Misschien aan de hand van een methodiek . Ik denk dat het werken met casussen en rollenspellen hier goed bij is. Ik zou kiezen voor een afweging tussen theorie en praktijk omdat het vaak om gebeurtenissen gaat die moeilijk voorstelbaar zijn.
Respondent 5	Beginnen met veel theorie en het daarna uitbreiden naar praktijk denk ik door bijvoorbeeld het naspelen van casussen of een professional die er veel mee te maken heeft gehad laten spreken.
Respondent 6	Veel casussen waarin seksueel gezond en ongezond gedrag voorkomt bespreken en misschien zelfs naspelen in rollenspellen . Theorie is hierbij heel belangrijk denk. Zo leer je wat seksueel gezond en ongezond gedrag precies inhoudt, wat de kenmerken zijn, wat signalen kunnen zijn en hoe je deze kan waarnemen bijvoorbeeld. Ook zou ik hier een methodiek bij pakken die deze informatie ondersteunt. Hiernaast denk ik dat het betrekken van de praktijk door bijvoorbeeld beeldmateriaal en iemand uitnodigen uit het werkveld ook heel interessant kan zijn en een goede suggestie zou vormen.
Conclusie	Alle respondenten geven aan ze de onderwerpen seksueel gezond en ongezond gedrag tijdens de opleiding terug zouden laten komen aan de hand van theorie zodat studenten kennis vergaren over het onderwerp. Vervolgens vormt het betrekken van de praktijk bij deze onderwerpen een suggestie volgens alle respondenten. Vijf respondenten vormen als suggestie ook het inzetten van casussen waarin seksueel gezond en ongezond gedrag voorkomt. Deze kunnen dan volgens hun suggestie uitgespeeld worden aan de hand van rollenspellen . Twee respondenten geven als suggestie het maken van een koppeling tussen seksueel gezond en ongezond gedrag en de aangeboden competenties vanuit de opleiding, zodat deze meer verduidelijkt worden. Drie respondenten geven als suggestie het behandelen van een methodiek .

Bijlage 6: Competentieschema ASH

Segmenten	Sociaal Agogische Competenties ¹	SPH ²	MWD ³	CMV ⁴
1. Hulpverleners aan en ten behoeve van cliënten	<ul style="list-style-type: none"> 1. Verkennen, analyseren, definiëren 2. Sociaal-agogisch handelen in engere zin 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Methodisch hulpverleners 2. Ontwerpen van programma's 3. Versterken van de cliënt 4. Hanteren van de relatie 5. Benutten van de context 6. Verantwoorden van handelen 	<ul style="list-style-type: none"> A. Werken met en namens cliënten B. Werken voor cliënten en potentiële cliënten 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Verkennen, onderzoeken, analyseren 2. Contactleggen en begeleiden 3. Ontwerpen en ontwikkelen 4. Organiseren, netwerken, bemiddelen
2. Werken binnen en vanuit een organisatie	<ul style="list-style-type: none"> 3. Werken in en vanuit een bedrijf of organisatie 	<ul style="list-style-type: none"> 7. Professioneel samenwerken 8. Signaleren en initiëren 9. Organiseren en beheren 10. Sturen 11. Innoveren 	<ul style="list-style-type: none"> C. Werken in de eigen instelling of organisatie D. Werken in externe samenwerkingsverbanden 	<ul style="list-style-type: none"> 5. Bedrijfsmatig & organisatiegericht handelen 6. Beleidsmatig & strategisch handelen
3. Professionaliseren	<ul style="list-style-type: none"> 4. De persoon van de professional als instrument 5. Onderzoek ontwikkelen 6. Leren 	<ul style="list-style-type: none"> 12. Kritisch reflecteren 13. Profileren en legitimeren 14. Professionaliseren 15. Onderzoeken 	<ul style="list-style-type: none"> E. Zichzelf ontwikkelen in het beroep F. Bijdragen aan de ontwikkeling van het beroep 	<ul style="list-style-type: none"> 7. Eigen professionaliteit ontwikkelen 8. Het ontwikkelen van de beroepspraktijk en het beroepsmatig handelen 9. Profileren, legitimeren en maatschappelijke steun verwerven